

Ilmub kord nädalas.

TOIMETUS JA TALITUS:	TELLIMISE HIND:	KUULUTUSTE HIND:
Tallinn, Pagari tän. № 1, tuba 50. (Sõjaministeriumi majas). Avatud kella 8—15. Telefon 1-63 (Sõjaväe keskjaamast).	Aastas Mk. 300 Poolesaastas „ 150 Veerandaastas „ 75 Üksiknummer 15 marka.	$\frac{2}{1}$ lehekülge Mk 3600 $\frac{1}{2}$ „ „ 1800 $\frac{1}{4}$ „ „ 900 $\frac{1}{8}$ „ „ 450 $\frac{1}{16}$ „ „ 250

№ 46.

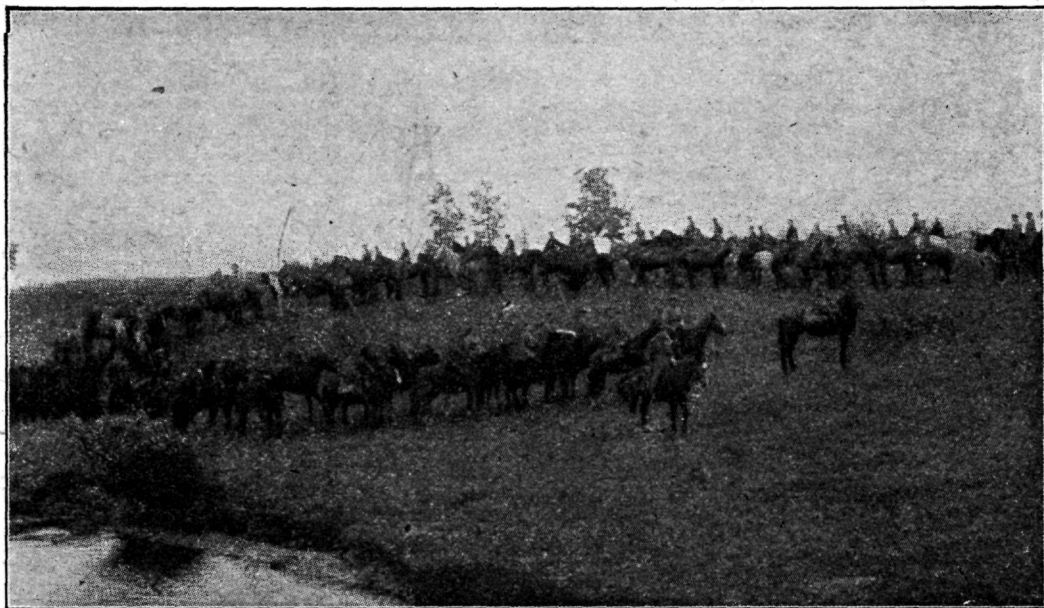
Laupäeval, 15. novembril 1924.

VI aastakäik.

S I S U:

M. P.: Mõned arvamised majapidamise seadluse kava kohta, — Ratsarügemendi 6. aastapäeva puhul. — K. R.: Paar sõna meie laevastikust. — P. U.: Komandeerimisest ja komandeerimise rahade väljamaksimisest. — E. V.: Lahingettevalmistus Prantsuse määrustiku järele. (Lõpp.) — E. M.-pa.: Peeter Suure merikindluse komandant Eestimaa soldatite ja tööliste nõukogu kukutamast. — Tr.: Sõjaväe asutamine Põhja-Lätis. — Vabadusristi kavalerid: aviomehaanik Johannes Kelk ja van.-allohv. Alexander Erschke. — M.: Sõjanduse edendamine Nõukogude Venes diskussioonide abil. — J. A.-n: Praegune väljakahur- ja kahurväe taktika tulevad ümbermuuta tankide-vastaseks tegevuseks. — Kapten E. Elken: Reserv-kapten Madis Reintal †. (Nekroloog.) — —ms—: Telegraafi-telefoni kõnede pealtkuulamine. — F. K.: Rohkem tähelepanu vabaduse ristile. — S. Leets: Maapealne kaitse õhujõudude vastu. — A. R.: Leedu sõjaväe kroonika. — Egs.: Ülevaade sõjalaevastikkude tegevusest — Tr.: Läti sõjalaeva „Virsaitsis’e“ külaskäigu kohta Eestis. — Sõjaväelised teated välisriikidest. — A. Steinberg: Ikka vormist. (Ühes pildiga.) — Ametlikud teated. — Kroonika. — Küsimused ja kostused

Ratsarügemendi 6. aastapäeva puhul.

1. ratsarügemendi eskadron Vabadussõjas Diiüna kaldal 1919 a. suvel ülekäiku otsimas.

Mõned arvamised majapidamise seadluse kava kohta.

On rõomustavaks nähtuseks, et sõjaväe majapidamise korraldamine, mis mitmed aastad juba kõne all olnud, viimaks surnud punktist liikuma hakkab.

Sõduris Nr. 41 s. a. on äratoodud need põhimõtted, millele tahetakse rajada uut majapidamise korda. Asja tähtsuse pärast arvan, et ei ole üleaurune nende põhimõtete ja uue majapidamise kava juures vähe peatada.

Enne, kui selle juure asuda, küsime, missugune oleks siis meie lõpusiht, mille poole peame püüdma? Nüüd, mil sõjateadus õige laiaks paisunud ja riviülemaletelt õige palju pingutust nõuab, et ajaga sammu pidada, ei või olla teist vastust, kui et vabastada riviülemaid võimalikul määral majanduslistest muredest, võimaldades neile rahual ajal end täielikult pühendada rivilisele ettevalmistamisele ja sõjaajal võimaldada täielist operatiiv-vabadust. See põhimõte on ka uue kava kokkeseadmisel aluseks võetud ja teisiti see olla ei võikski.

Kõige esimeses järjekorras kerkib üles küsimus, missugusel määral vabastada riviülemaid majanduslistest muredest? Kas absoluutselt? Esimesel silmapilgul, ligemalt asja sisusse tungimata, näib, et ei saa olla teist vastust, kui jaa-tav. Niisugusel juhusel muidugi läheks rivi-ohvitser ja allohvitser rahulikult sõdurist mööda, kui näevad, et see meeleaga ehk hooletuse tõttu varustust lõhub, määrab ehk muidu otstarbevastasel sellega ümber käib. Seega tuleks õppusele ehk muude ülesannete täitmisele saadetud iga sõdurite grupiga üks majandusline ametmees ühes saata, kes järel vaataks, et sõdurid varustusega korralikult ümber käiksid. Niisugune kord oleks muidugi absurd. Nagu toodud näitusest kergesti järeldada võime, ei ole otstarbekohane ja on isegi päris võimata riviülemaid majanduslistest muredest absoluutselt vabastada. Nende peale peab mõõdapääsemata jääma ikkagi ligem järe-lvalve sõdurite käes tarvitada oleva varustuse üle ja selle üle, et sõdurid seadusliku varustuse vastavas väärilikkuses kätte saaksid, samuti ka järe-lvalve toidu maitsekuse, kasarmu ruumide ja söögitubade puhtuse, tarvilise valgustamise ja kütmise üle.

Seadluse kava järele on järe-lvalve maitse-rikka toiduvalmistamise üle pandud majandus-ülema ja ohvitser-toitlustaja peale; järe-lvalve selle üle, et sõdurid varustusega kokkuhoidlikult ümber käiksid, on pandud majandusülema ja ohvitser-varahoidja peale; järe-lvalve, et sõdurid kõi-gega varustatud oleksid, on pandud majandus-ülema peale; puhtuse järe-lvalve köökides ja söö-gisaalides on pandud ohvitser-toitlustaja peale. Siin nimetatud majandusametnikkudest on väe-osas igatühte üksainus ja neil ei ole ka kõige pare-ma tahtmise juures võimalik igalpool viibida, et näha, kas kõik varustusega kokkuhoidlikult ümber käivad, kas toit igalpool maitserikas, kas igalpool puhtus valitseb jne. Toidu ja puhtuse järe-le valvamine ainuüksi nende poolt oleks enam-vähem teostatav seal, kus terve väeosa peale ühine köök ja ühine söögisaal. Varustusega ümberkäimise järe-lvalve teostamine ainult majan-dusametmeeste läbi ei ole ka läbiviidav, nagu juba eelpool tähendasin, sest et meil sarnaseid ühiseid kasarme kusagilgi ei ole. Siin võidakse öelda, et majandusametmehed võivad mainitud ülesanded teostada omale alluvate isikute läbi. Kava aga ei näe ette ohvitser-varahoidjale ega

ohvitser-toitlustajale oma võimu teostamiseks väe-osa allüksustes ühtki alluvat. Minu arvamise järele peaks jääma majandusametmeeste täieliku hoole ja vastutuse alla ainult sarnane varandus ja varustus, mis sõdurile otsekoheksesks tarvitami-seks ei ole välja antud, kuna aga sõduritele välja-antud varustuse üle kõige ligem järe-lvalve ja hoolekanne ikkagi riviülema peale tuleks jätta. Näituseks, kui riviülemaal on tarvis meeskond tööle saata, siis olgu riviülema kohuseks see, et ta ohvitser-varahoidja vastutusel olevast kompani aidast välja nõuaks tarvilised tööriided, aga mitte ei saadaks mehi tööle riietega, mis neil juhtumisi seljas. Senikauaks, kui riided sõdurite käes, oleks järe-lvalve nendega otstarbekohase ümber-käimise ja õigeajalise parandusele andmise üle riviülema hooleks. Ajutiselt teiste väeosade juure komandeeritavate varustamine riietega sünniks otsekohe majandusjaoskonna poolt, mõõdamines selle allüksuse ülemast, kus nad nimekirjas sei-savad. Võib olla, et ongi tahetud kava kokkusead-jate poolt seda küsimust enam-vähem selles mõt-tes lahendada. Kavast küll seda välja lugeda ei saa. Seal on rivi- ja majandusametnikkude vahe-korrad ja võimupiirid kindlaks määrata jäetud. Võimupiiride ligem äramääramine peaks aga ka-vast selge punase joonena läbi käima, et mitte maad anda soovimata segadustele ja arusaamatustele.

Väeosade majapidamise lähema juhtimise koondamine keskasutusse käib täiesti vastu vii-masel ajal igalpool tunnustatud põhimõttele — anda rohkem tegevusvabadust kohapealsetele or-gaanidele. Majapidamise ligem juhtimine kesk-asutusest teeb asjajamise võimatu paberliseks, andes talle bürokraatlike ilme. Keskasutus võib otstarbekohaselt majapidamise seaduslikus röö-pas hoidmist teostada ainult ufdkorraldustega ja revideerimiste teel. Sõjaajal ei oska omale ettegi kujutada niisugust väeosa majandust, mille ligem juhtimine majandusvalitsusest sünniks.

Ei saa kuidagi nõus olla sellega, et seadluse antavad põhijooned nii üldise ja pealiskaudse iseloomuga oleksid, nagu nad seda tutvunemiseks laialisaadetud kavas on. Käesoleval korral muu-tuksid rivi- ja majandusalasid juhtivate isikute kohustused ja võimupiirid väeosades täiesti ärarip-pivateks keskasutuse juhtide isiklistest vaade-dest. See aga asetaks meie sõjaväe majapidamise täiesti ilma selgroota seisukorda, jättes teda keskasutustest antavate juhtnööride otsa köl-kuma. Juhtnöörid ei tohi aga milgil tingimisel enesest kujutada seaduse muutmist või täienda-mist, vaid nad on ainult seaduse mõistete lähe-maks tõlgitsemiseks. Seadusandlus on alati püü-dnud selle poole, et kõrvaldada mitmepaikset sea-dusest arusaamist. Jääb arusaamatuks, mispä-rast meie majapidamise seadlus, mis oma eri-iseloomu poolest kõige vähem mitmepaikset tõlgit-semist sallib, seda üldnõuet peaks ignoreerima.

Terve garnisoni väeosasid ühe majandusosakon-na alla koondada võiks ainult siis, kui otstar-bekohast lahendust leiaks üksikute väeosade majandusorganide moodustamise küsimus mobi-lisatsiooni puhul. Selle küsimuse lahendamise kordamineku peale tuleb aga rohkem kui skepti-liselt vaadata.

Majandusametmeeste määramine (väljaarva-tud majandusülem, kelle määramiseks väeosa ülema nõusolek on tingitud) sünnib kava järele väe-osa ülemast täiesti mööda minnes. Niisugune kord sünnitaks „riigi riigis“ ja kutsuks mõõdapea-

semata esile terava vahekorra väeosa ülema ja majandusametmeeste vahel. Peale selle ei saaks ka väeosa ülem niisuguse olukorra juures täiel määral väeosa väljaõpetuse eest vastutada, sest on ju riiviline ettevalmistus kaunis tähtsal määral ärarippuv majandusest. Väeosa ülem peaks teravikuse alalhoidmise mõttes jääma ikkagi väeosa pea-peremeheks. Väeosa ülem tuleks vabastada ainelisest vastutusest, jättes teda vastutavaks ainult nende kahjude eest, mis tingitud tema poolt tehtud korraldustest.

Kavas on katsutud ära määrata ainult majandust juhtivate isikute kohused ja tegevus, s. o. kõik piirdub seal ainult asjaajaja, laekahoidja, kortermeistri ja relv-ohvitseri tegevusega. Kelle kaudu aga nemad oma kohustusi ja korraldusi tegelikult teostavad, sellest ei lausu ei kava, ega ka selle juures olev seletuskiri sõnagi. Võimata on ette kujutada olukorda, et nimeitud isikutel allüksustes miskisuguseid täidesaatajaid orgaane ei oleks. Võib ainult arvata, et need on seadluse kavast sihilikult välja jäetud, tahes võimalust anda seadlust selles osas juhtnõudega täiendada. Ei või ütelda, et see viimane lüli, mis seadluse kavast täiesti välja jäetud, vähesel tähtsusega oleks.

Erilise majandusinspektori ametisse seadmine on meie oludes täiesti üleaurune laiuamine. See oleks samasugune lukkus, kui väikepõllumehele valitseja pidamine.

Sõdurite nimele adresseeritud väärtsaadestiste (§ 41) postiasutusest väljavõtmise kohustuse panemine väeosa peale oleks ilmaaegne väeosa ametmeeste koormamine ja on intelligentsemale sõdurile teataval määral isegi haavav. See oleks tarvilik ehk ainult seal, kus väeosa asukohas postiasutust ei ole. Niisuguseid kohti leidub meil küll õige vähe. Ei ole ka kätte saadud miskisugust lihtsustamist ega paremust sellega, et palga kättesaamise üle sõdurilt allkirja ei võeta, (§ 47), vaid iga sõduri nime taha allüksuse ülem raha maksmise juures vastava märkuse teeb ja seda veel kaks tunnistajat tõendavad. Sellel protseduuril võib teatud mõte olla ainult Venemaal ja välisriikide asumaades, kus paljud sõduritest kirjaoskamatud. Meil aga oskab igaüks, kui mitte rohkem, siis oma nime ikkagi kirjutada.

Nimetused „ohvitser-varahoidja“ ja „ohvitser-toitlustaja“ on asjata pikad ja ei ole ka tabavad sel juhul, kui kohal sõjaväe ametnik teenib. Viimaste majanduslistest ametitest eemaldamine ehk ajutiste kohustetäitjana ametisse jätmine ei oleks mitte soovitatav. Uus kord toob, olgu eeskirjad ja seadlused kui täielikud tahes, enesega ühes ikkagi teatud raskusi, milledest ülesaamine seda kergem, mida rohkem omal alal vilunud isikuid ametis.

See on kõik, mis öelda oli uue majapidamise kava põhimõtete kohta. Edasi tahaksin teha mõned üksikud märkused seadluse kavast ettenähtud arvepidamise viiside kohta. Arvepidamine on üks meie valulastest, mis juba pikemat aega alaliseks kõneaineks mitte ainult sõjaministeriumis, vaid kõigis meie valitsusasutustes. Et sisse seada kavatatavad raamatud ja aruanded laiemale lugejaringkonnale tundmatud, siis katsum ainult üldjoontes kõige tähtsamat ära märkida.

Seadluse kava kokkuseadja on uuest arvepidamise kavast ise õige optimistlikes arvamisest, ettetuues oma arvamise põhjenduseks asjaolu, et uue kava järele peetakse endise nelja nõõraamatu asemel ainult kolme nõõraamatut. Jah,

see oleks siis küll lihtsustamine, kui mittedõrimate raamatuid pidada ei tuleks! Olen nii mitmetki kuulnud arvamisi uue arvepidamise kava kohta, jaatavat arvamist aga seni ei kuulnud ei ole. Arvepidamise lihtsustamise uue kava järele ei saa juttugi olla, vaid vastuksa — uue kava järele sisseseadava arvepidamise peale kulub umbes 1½ korda niipalju tööjõudu, nagu seda praeguse peale kulutatakse. Kui tööjõudu niisama palju kuluks, nagu nüüdki, ka siis võiksime veel täie õigusega küsida, et kas see on lihtsustamine.

Rivi-allüksuste üleematelt nõutakse igasuguste koosseisu muudatuste kohta iseäralisi teadaandeid (§ 46). Niisugused teadaanded oleksid tarvilikud ainult toidulolevate arvu kohta. Muud andmed leiab majandusjaoskond isegi väeosa käsu-kirjadest.

On tarviduseta majandusjaoskonnas iseäralist „tegeliku koosseisu aruannet“ ehk päevaraamatut pidada (§ 20). Rivijaoskonnas on juba päevaraamat olemas ja sealt saab tarvilisi õiendusi.

Rahalise tasumaksmise alal tahetakse sisse seada raamat, mis oleks raha jagamislehtede dublikaadiks, ja tähestiku raamat, kuhu sisse kantakse tähestiku järjekorras kõik raha jagamislehtede andmed. Nende aset võiks väga hästi täita „rahalisel varustusel olejate tähestik“, kuhu ära tähendatakse isiku varustusele tuleku ja ta äramineku aeg.

Kavatsetakse sisse seada kaks uut raamatut: üks — väeosa erasummade (üldökoonoomia, toitlusökoonoomia jne.) ja teine — läbikäivate summade arvestamiseks. Esimeses raamatus oleks igal rahaliigil oma arve. Üleminevate summade jaoks veel erilise raamatu pidamine oleks seega täitsa asjata. Nende summade peale võiks avada eriarved erasummade raamatus.

Raharaamatuks jääks umbes praeguse kassaraamatu vormi taoline raamat. Selles on ettenähtud, et iga sissekande teksti ette tulevad eelarve §§ ära tähendada. Sellel ei ole mingit praktilist tähtsust.

Oleks asjata töö ka võladokumendi kontsu täitmine ja sõdurite isiklise-raamatu pidamine.

Üldises kokkuvõttes oleks rahalise arvepidamise ala siiski kõige kordalainum osa tervest arvepidamise kavast.

Kraamivarustuse alal kaoks ära kas praegune allüksuse, või praegune väeosa-vararaamat — üks nendest, ja asemele tuleks väeosa-vararaamat, kuhu sissekanded tehakse ilma varanduse allüksuste kaupa liigitamata. Viimase pidamine oleks täiesti tarbeta. Oleks küllalt, kui pidada ainult allüksuste kaupa jaotatud vararaamatut. Niisama tarbeta on ka vararaamatu abiraamatuna ettenähtud inventari-raamat. Praegu seda ei peeta ja ei ole selleks ka tarvidust. Oleks küllalt, kui sunduslikuks teha vararaamatute kokkuvõtmist (väljaarvatud igas kuus kokkuvõetavad laduraamatud) iga nelja kuu tagant, nagu praegugi. Uue kava järele sünniks kokkuvõtmine iga kolme kuu tagant.

Tahetakse sisse seada uued aruanded normeeritud ja normeerimata varustuse peale. Iseäralist aruannet siin tarvis ei oleks. Aruanded normeerimata varustuse peale kõlbaks väga hästi varustuse nõudmine, mis praegu tarvitusel ja ka uue kava järele alles jääb. Ihupesu ja jalatsete aruande vorm on jäetud praegune. Ei ole tarvidust selle aruande kokkuseadmist praegusest veel

paberlikumaks teha sellega, et aruandele sõduri te allkirjade juurdelisamist nõutakse varustuse kättesaamise üle. On küllalt sellest, kui ära näidata käsukirjad, millega sõdur väeosasse ilmus. Normeerimata varustuse peale aruannete andmine oleks täiesti ilmaaegne töö. Tuleks maksma jätta praegune kord, kus teatava aja möödumisel vararaamatud kontrolli saadetakse (Varül. ksk. Nr. 12 — 1920 a.).

Kõige ebaõnnestunud osa arvepidamise kavas on toitluse ala. Siin ei leidu ühtki raamatut ega aruannet, mis oleks täiesti vastuvõetav. Kui arvepidamine uue kava järele sisse seada, siis nõuaks see peaaegu poole rohkem tööjõudu, kui praegu selle peale kulutatakse. Selles osas tuleks arvepidamise kava täielikult ümberootamisele võtta ja kui midagi otstarbekohasemat ei leita, siis igatahes praegused aruanded ja raamatud tarvitusele jätta.

Kavatsetakse sisse seada raamat sama vormi järele, nagu seda on praegune toiduaruande juurde kuuluv „toidulolevate päevaleht“. Selleks ei näe mingisugust tarvidust.

Seebilolevate päevaleht on jaotatud 31 päevaks, seadluse järele sünniks seebile arvamine ja seebilt aralugemine ise aga ainult kaks korda kuus, nagu praegugi.

Köögi päevalehes (ka praegu peetav) tuleks uue kava järgi produktid iga päev peale nende kaaluliselt sissekandmise ka raha peale ümber arvata. Rääkimata sellest, et iga köögikorrapidaja sellega hakkama ei saa, jääb arusaamatuks, milleks see tarvilik on.

Praegune väeosa toiduaruanne on palju otstarbekohasem ja lihtsam, kui kavatsetav. Väeosa peab arvet riigiga määratud rahanormide piirides ja sellega langeb ära tarvidus toiduaruande juure lisada: ostu arved, toiduraha jagamise nimekirjad, kaaluliselt kokkuvõetud ja raha peale ümberarvatud laduseisu aruanne, ladu läbikäigu aruanne jne. Praeguse aruande korra juure neid ei nõuta ja ei ole selleks ka tarvidust.

Toitlusladu raamat kavatsetakse sisse seada sortiraamatu vormis. See vorm ei võimalda ohvitser-toitlustajale kuu lõpul ülevaadet, kui palju aineid miskisugusele kõögile antud. Ka raamatu pidamine ise nõuab rohkem tööjõudu kui praegune. Raamatu pidamiseks antud juhtnõõrid on osalt vastolus raamatu vormiga.

Kõikide alade arvepidamises tuleks ära jätta igasuguste nõudmiste ja kviitungite kontsad. Ei ole veel kordagi elus tarvidust leidnud niisuguste kontsade järele, kuna nende 3 teisen-dis kirjutamine kaunis rohkesti tööjõudu nõuab.

See oli kõik, mis minul üldjoontes, ilma peensustesse tungimata, uue majapidamise kava ja selle põhimõtete kohta öelda oli. Asi väärib oma tähtsuse tõttu igakülget kaalutlemist ja selleks olidki eelolevad read määratud. Jääb soovida, et peale põhjalikku söelumist ja parandust uue majapidamise korra elluviimisega ilmaaegu ei viivitataks. Et mitte teha ilmaaegseid vigu, oleks otstarbekohane uus kord peale kava lõplikku valmisaamist katseks ühes väeosas maksma panna ja alles siis, kui tagajärjed headena osutuvad, üldiselt tarvitusele võtta.

M. P.

Komandeerimisest ja komandeerimise rahade väljamaksmisest.

See küsimus on meie väeosade elus täiesti ümsõlme jooksnud, mille korraliku lahendamise eest keegi nähtavasti end kohustatuks ei loe, kõiki sellest olukorrast tekkinud raskusi bürokraatlikult ja „tähte täites“ allapoole veeretades, kuni teda enam kuhugi nihutada ei saa.

Eelarve korras on igale väeosale kindel komandeerimise rahade krediit ettenähtud. Sellega peaks väeosad ja väeosade majanduseülemad igatahes arvestama ja omad komandeerimised käsutada olevate summade kohaselt sisseseadma. Krediidid piiramine ei ole aga toonud kaasa komandeerimiste piiramist. Komandeerimist toimetatakse sama ohtralt, nagu ennegi ja sagedasti õige tühiste asjade pärast, selle juures täiesti teadlik olles, et tarvitada olev krediit sarnast tegutsemist ei luba. Igatahes, sarnane tegevus näitab väikest majanduslist arusaamist ja sagedasti ka teatavat vastutusetunde puudust mõnede ametnikkude poolt. Näituseks, komandeeritakse kusagil väeosas majanduslistes asjades kaks saatkonda Tallinna, üks väeosa majandusosakonnast ja „omist meestest“, teine — rivi-kompanist ohvitseri saatel. Ohvitser, teades, et väljaminekud Tallinnas suured ja et komandeerimise raha ei ole, paneb majanduse ülemale ette tema saatkonnast paar sõdurit võtta ja esimese saatkonnaga liita ja kogu komandeerimise ülesanne ainult ühe saatkonna peale panna, ning teda Tallinna mitte lähendada.

Kuid majanduseülem vaatab asja peale bürokraatlikult, võib olla ka veel miskit muust seisukohast ja läheta Tallinna ikkagi mõlemad saatkonnad. Oma meeste saatkond tuli tagasi paari päeva pärast, teine viibis seal 4—5 päeva.

Kui väeosa kedagit välja saadab, siis peaks tema vastutav olema ka selle eest, et komandeeritav tema õigustatud päevarahad kätte saaks.

Kui väeosal tungivalt vajalisi komandeerimisi aasta jooksul rohkem peaks juhtuma, kui avatud krediit lubab, ka siis peaks majanduse ülem ja teised selle eest vastutavad ametnikud samme astuma, et väeosa korraldusel ja väeosa huvides ettevõetud komandeerimistega ühenduses olevad kulud mitte komandeeritavate kanda ei langeks ja mitte ise käsi ilmaüütalt puhtaks pestes, seisukorra lahendamatu ainult eelarve kokkuseadajate kaela veeretama.

Aga meil on praegu paljudes väeosades just niisugune seisukord! Väeosade majanduse ülemad asetavad end sagedasti valitsuse keskasutuste korralduste ning juhtnõõride ja kohapealsete täitjate vahel manekeni seisukorda: ise ei tunne end millegi eest vastutavat olevat, ja ise ei tunne ka kohustatud millegiski isetegevust avaldada.

P. U.

Ratsarügemendi 6. aastapäeva puhul 11. novembril 1924 a.

11. novembril pühitses ratsarügement oma kuendat aastapäeva. See päev on arvatud sündmusest, kui raskuste, veel raskete teenistus-kohustega — alles tekkinud valitsusasutuste valveteenistusega ja iga suguste väljakutsetega.

Pea sõitsid siiski ka eskadronid ükshaaval lahinguväljale, kus esimene kohtamine vaenlasega oli Valge jõe juures, 11. XII. 1918 a.

Siit peale lehuis rügemendi lipp Narva sihis, juhtides eskadronisid vaenlase kardetavamatesse kohtadesse, kuni Narva võtmisega viimaks võimaldus väike peatus. Meie väed olid saanud suurema võidu vaenlase peapealetungi sihis ja nüüd võis rügement ühe osa enesest anda 2-se ratsarügemendi formeerimiseks, mis ka Viljandis rügemendi ülema abi rittmeister Stolzeni poolt läbi viidi.

Pärast tegutses rügement Lõuna-Eesti lahinguväljadel, ja kui meie väed omad sõjariistad lätlaste vabastamiseks pühendasid, lehuis rügemendi lipp võidurikastele eskadronidele teed näidates üle Marienburi — Kreutzburgi ja üle Düüna — Jakobstadi.

Sõja lõppemisel koondas rügement endasse jälle kõik oma koosseisust varem moodustatud iseseisvad osad ja asus Tartu rahuageelse elule, et teha tööd ja kanda teenistust selle kindla eesmärgiga, et sada korda võimsamaks arenenult võiks panna isamaa teenistusse oma sõjalise jõu, kui kusagilt aga sõjariistus vaenlane Eesti Vabariigi pinnale peaks tükki.

Eesti ratsaväelased ülespidamist teenimas Vaiküla mõisa metsas juunikuus 1917.

Saksa okupatsiooni lagunemisel Eesti ratsamehed, kes kevadel 1918 a. laiali olid saadetud, Tallinna, Romanovi prospektile, rittmeister Jonson'i (praegune kindralstaabi ülema abi) kogumisel uuesti kokku tulid, et Eesti vabariigi esimeseks toeks olla ja juba Narva ja Pihkva juures kogunevatele vaenlase sõjajõududele vastu panna.

12. aprill 1917 a. oli see päev rügemendi tekkimise ajaloos, mil esimest korda Peterburis Eesti ratsaväelased rühmaks kogunesid ja sealse Eesti seltskonna käest vastu võtsid sinine-must-valge lipu pealkirjaga „Elagu Vaba Eesti“. Selle lipuga sõitis see rühm kodumaale ja püsis kõikide vaenlaste keerus, kuni eeltähendud laialimineku, olles truu Eesti iseseisvuse aatele ja suurenedes kogu aeg.

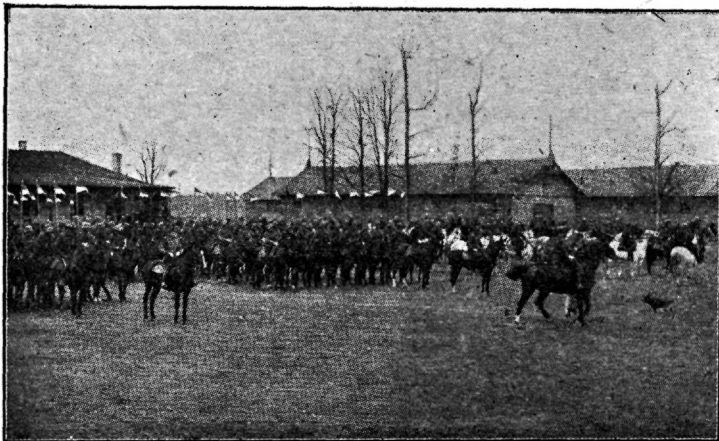
Uuesti kokku kogumisel ilmus ka sama lipp jälle peidust välja.

Nüüd, kus rügement Kaitseliidu ratsasalgaks sai nimetud, kõvenes ta peaaegu tundide kaupa, millest kujuka pildi annavad rügemendi esimesed päevakäsud, millede suurem osa paragrahvisid algavad sõnadega: „mitmelt poolt kokkutulnud kodanikud arvata...“ jne.

See esimene formeerimise järk Tallinnas oli seotud, peale majandushiste

1. ratsarügement sõidab Laura alevisse peale selle valdamist 1919 a.

Pildike ratsarügemendi igapäevasest elust. Askeldamine tallide õues.

Paar sõna meie laevastikust.

Toimetuse poolt: Alljärgnevas artiklis, puudutades sõjapoliitilisi küsimusi, näeb autor meie tuleviku ainukese võimaliku vaenlasena Venemaad ja väljendab seal juures Rahvasteliidu võime kohta kaudis madalat arvamist, — missugused seisukohad „Sõduri“ toimetuse autori isikliste vaadete asjaks jätab.

Toimetus arvab, et praeguse tldkonjunktuuri juures „Lennuk“ ja „Vambola“ meil veel väga palju suudavad ära teha.

Väga küsitav on, kas ükski riik meie miiniristlejaid osta soovib, sest suurriikide suurtel laevastikkudel on oma eritüübid, kuna väikeriigid neid vististi ka ei osta — nende suuruse pärast

Veelaluspaatide tähtsus on veidi liialdatud ja autor jätab hoopis rääkimata võitlusviisidest, mis nende vastu tarvitatakse — seega antakse artiklis veelalussõjale ainult ühekülgne valgustus.

Kiirsõitjad mootorpaadid, mis torpeedodega varustatud, (ainult sarnaseid võib laevastikule pealetungimiseks tarvitada) on täitsa erilist, puhtsõjalist tüüpi. Lõbusõidu mootorpaate võib tarvitada ainult võitluseks väikeste veelaluspaatide vastu, nagu seda inglased ilmasõja ajal tegid.

Lennukite tähtsus lahinglaevade hävitamise mõttes on liialdatud. Näituseks toodud Ameerika laevad, milledega lennukitelt katseid tehti, seisid esiteks ankrus ja teiseks toimetati katseid ainult selles sihis, et kogemusi saavutada uute lahinglaevade ehitamiseks.

* * *

Mere- ja rannakaitse on üks tähtsamatest küsimustest kõikides saarte- ja rannariikides. Igalt poolt tulevad teated, et meriväe peale suurt rõhku pannakse. Meie aga pole senini, nagu näha, oma riigi rannakaitse küsimust veel mitte küllalt tõsiselt kaalumisele võtnud.

Meie riigi eelarvesse on üles võetud suured summad kaitseväge korraldamiseks ja alalhoidmiseks. Ajakirjanduses ja riigikogus on iga sõjaministeeriumi eelarve puhul teravalt välja astunud ja nõutud väljaminekute vähendamist. Uute sõjalaevade teenistusse panek tähendab aga jällegi kulude suurenemist. Rannakaitse on meil aga nõrk, ja siin peab leidma võimalusi oma kehvast riigi eelarvest midagi selle peale kulutada. Kuid tekib küsimus: kas on küllalt otstarbekohane suurendada meie väikest laevastikku miiniristlejatega? Kas miiniristlejad mitte liiga kulukad ja vähe tulutoovad ei ole meie riigile?

Merisõjas olid tuntud kuni ilmasõja alguseni kaks otsustavat võitlusabinõu — suurekaliibrilised ja kaugeleulatavad kahurid ning torpeedod. Mõlemi võitlusabinõu vahel algas kõva võitlus pärast Vene-Jaapani sõda, missuguseid täiendati ja parandati alatasa. Iseäranis suuri lootusi pandi torpedo peale ja väikestest torpeedopaadikestest arenesisid välja meie aja miiniristlejad 1800 tonnilise veeväljasurvega.

Miiniristlejatele anti suur kiirus, ja saadeti nad suurtes hulkades vaenlase laevastiku peale. Suur kiirus ja hulgaline pealetung pidi laevastiku kahuritule ülekaaluma.

Ilmasõja suurim merelahing Skagerraki juures on Saksa meriväe-ohvitseride arvamiste järele aga näidanud, et torpedo pole neid lootusi täitnud, mis tema peale pandi ja otsustavaks jääb merelahingus ikkagi kahur. Sõja ajal on kahurit laskmine igasuguste tehniliste mõõdu- ja juhtimise aparaatide ülesleidmisega väga täpseks arenenud, ja sama Skagerraki lahing on näidanud, et kõik laevad, mis laskepiirkonda sattusid, ka tabatud said. Laskejuhtimise aparaatide täienda-

mise kallal töötatakse väsimatult edasi ja tuleviku merisõdade kohta võib eeldada, et iga märk, mida näha võib, saab möödapeasemata kohe tabatud. Moodsate kahurite suure laskekiiruse juures tähendab aga tabamine ka hävitust. Seda näitab jällegi Skagerraki lahing, kus Inglis soomusristleja „Invincible“ kaks minutit peale Saksa soomusristleja „Derfflinger“iga“ laskmise algust õhku lendas

Miiniristlejatel on peaaegu võimata tabava kaugeleulatava kahurtule pärast iseseisvalt laevastikule nõnda ligidale peaseda, et tema oma mõjuvamat võitlusabinõu — torpeedot, tarvitada võib. Iseseisvate pealetungimiste juures pannakse miiniristlejad juba küllalt vara tähele vaenlase suurema laevastiku luure — lennukite ja laevastikku ümbritsevate miini- ja kerge-ristlejate poolt. Moodsad kerged ristlejad ei jää oma kiirusega miiniristlejatest maha, kuna nende kahurid suuremad on ja kaugemale ulatavad.

Harilikult sõidavad miiniristlejad suuremate laevadega kaasa, neid veelaluste paatide ja miinipaatide äkiliste kallaletungimiste eest kaitses. Lahingu ajal hoiavad nad endid suuremate laevade taga varjul, et sedaviisi vaenlase laevastikule ligi pääseda. Parajal silmapilgul sõidetakse siis kõige suurema kiirusega oma laevade tagant vaenlase vastu välja, lastakse oma torpeedod lahti ning rutatakse tagasi oma laevade varju. Kas selles võitlusviisis on Skagerraki lahing näidanud, et torpeedolaevade atakide peale suuri lootusi ei või panna. Ühepäevases Skagerraki lahingus ei olla ükski laev, nii Saksa meriväelaste, kui inglaste tõenduste järgi, torpeedoga hävitatud, vaid kõik põhjalainud laevad olla kahurtule läbi hukkunud.

Õsine ootamata miiniristlejate pealetung laseb paremaid tagajärgi ennustada. Nõnda andis Jaapani miiniristlejate atak 1904 a. aastal jaanuari lõpus Port-Arturis häid tulemusi. Ka Skagerraki lahingus oli õsisel miiniristlejate pealetungimisel tagajärgi. Aga ka siin on näha, et lahingu korras sõitvale laevastikule on raske miiniristlejatega nõnda ligidale peaseda, et torpeedolaskmine häid resultaate annaks. Inglise kaotasid oma õsise miiniristlejate pealetungiga palju laevu Saksa laevastiku kaitsetule läbi. Saksa suur-laevastik kaotas aga torpeedode läbi ainult ühe suurema laeva — „Pommerni“.

Üldse näitavad ilmasõja kogemused, et miiniristlejaid on palju tarvis selleks, et mingisugust lahingoperatsiooni eduga läbi viia, kuna sealjuures neid endid suur hulk hukub. Mitte ainult lahingutes ei kaota miiniristlejate laevastik vaenlase laevadele pealetungimise puhul palju laevu, vaid ka vaenlase vetes sõitmine on neile hädaohtlik, kaotusriikas ja ilma et vaenlase merejõududega kokkupuutumist olekski. 1916 a. novembris sõitsid välja Liibavist 11 Saksa miiniristlejat Vene vetesse luurekäigule, kusjuures ka Baltiskit pommitati. Sel luuramissõidul kaotasid sakslased 7 miiniristlejat, kes kõik miinide otsa sattusid.

Ehituse poolest on miiniristlejad nõrgad laevad. Nende korpused on ehitatud õhukestest terasplaatidest, mida püssikuuliga võib läbi lasta. Mereväelased kes miiniristlejate peal sõidavad, tõendavad, et 18—19 sõlmelise kiirusega sõidul teeb laeva pära kuni paari jala suurusi võnkumisi. Loomulik, et niisuguse sõidu juures laeva vastupidavus kannatab ja ta tihti parandust tarvitab. Kütteks tarvitatakse õli ehk kivisütt. Õliküte on iseäranis laialdaselt tarvitusele võetud Inglismaal. Ka Venemaal ehitati uemad miiniristlejad õliküttega. Venemaalt oleme ka meie saanud sõjasaagina miiniristlejad „Lennuk“ ja „Vambola“ — mõlemad õliküttega. Meie uus laev „Sulev“ — samuti õliküttega. Kütmine õliga on hõlpsam kui kivisõega,

Õliküttega laev on alati ka puhtam, kui sõe küttega, kuna peenike söetolm igasse laeva ruumi tungib. Lahingus on aga õliküttega laev palju hädaohtlikumas seisukorras kui sõeküttega. Juhtub õli oma reservuaaridest väljajooksma mingisuguse vigastuse tõttu, kas õlitanki purustamise korral vaenlase kuuli läbi, ehk mõne õlituru lõhkemise tagajärjel, siis on tulehädadoht väga suur. Skagerraki ja ka teistes ilmasõja merelahingutes võis tähele panna, et iga õliga köetav miiniristleja paari tabamise järele põlema löi ja hukkus. Õliküttega laevadel laguneb tuli kiiresti laiali ja tule kustutamine on täitsa võimata. Iseäranis mõjub tule laiali valgumiseks kaasa laeva kiikumine. Kivisöö küttega laevad on selles suhtes paremate tingimistes, sest, esiteks ei hakka tuli nõnda kergesti, teiseks ei lagune ta niisuguse kiirusega laiali, kui õlilaevadel ja kolmandaks, — jääb siiski lootus tulekustutamiseks. Saksa soomusristleja „Derfflinger“ kahurväe vanem ohvitser kirjutab oma lahingu-mälestustes, et Englise põlevad miinilaevad tuletanud temale meelde Rooma aegseid elusaid tõrvikuid.

Suurriigid on oma laevastikkude teenistusse pannud väga palju miiniristlejaid, ja sõja ajal, kus nad hulgaliselt hävitatud said, hakati neid ka hulgaviisi ehitama. Et miiniristleja vastupidavus lahingus väga väike ja laeva eriülesanne kõvemat konstruktsiooni ei kannatanud, siis hakati neid laevu sama põhimõtte järele ehitama, nagu Ford oma automobile. Neid ehitatakse hulgaviisi ja odavalt, sealjuures ei ole nende iga kuigi pikk ja suuremaid parandusi ette ei võeta. Suuremate vigastuste saamisel ja suuremate paranduste tarvilikkuse puhul heidetakse niisugused laevad teenistusest lihtsalt kõrvale. Kõlblikud osad võetakse maha ja tarvitatakse uute juures, kõlbmatad lähevad vana rauaks. Niisugune meeleolu on iseäranis Inglismaal tarvitusele võetud, kuna Saksamaa sõja ajal suuremat rõhku veeluste paatide peale pani ja rohkem kokkuvõtteid oma miinilaevadega oli. Kõige rohkem parandasid venelased oma laevu.

Moodsate kahurite laskevõime ei luba mõeldagi selle peale, et üksiku miiniristlejaga võiks ka üksikulegi soomuslaevale kallale tungida. Sellepärast on suurriikide laevastikkudes kaunis palju miiniristlejaid teenistuses. Lahingutes kasutatakse miiniristlejaid peaaesjalikult, et 1) võimalikult korral torpedo pealetungi läbi viia, 2) et torpedo hädaohuga ähvardamise läbi sundida vaenlast oma määratud sõidukurssi muutma ja seega suuremate laevade sõidukorras segadust sünnitada, 3) et vastupealetungimisega paraliseerida vaenlase torpedo pealetungi ja 4) et tarvilisel korral suitsu katet oma ja vaenlase laevastiku vahel sünnitada (õõsel ka valgusetõket samaks otstarbeks). Peale selle kuulub miinilaeva ülesannete hulka veel a) laevastiku kaitse-teenistus, b) valgusetõkete korraldamine, c) lähem ja kaugem valve ja luureteenistus, d) käskude edasi- viimine ja e) ristlemine. Siis veel erijuhtumistele ka tõkete panemine (ankrumiinide panemine merde) ja traalimine. Need on üldiselt miinilaevastiku ülesanded. Suuruse poolest jagatakse miinilaeva kolme gruppi. Kõige suuremate hulka kuuluvate tegevuse väli on lahtine meri, keskmine tegevuse piirkond on ranna-äärsed mered, ja kõige väiksem tüüp on määratud reidide teenistuses. Meie miiniristlejad „Lennuk“ ja „Vambola“ kuuluvad esimesse gruppi ja meie kõige noorem sõjalaev „Sulev“ — keskmisse gruppi.

Laevastiku suurus ja organisatsioon on enam esimeses järjekorras riigi suurusest ning jõukusest ja teiseks, tema poliitilisest ja strateegilisest seisukohast. Poliitiline seisukoht määrab ära, kes oleksid riigi võimalikud vaenlased; strateegiline — kus kohal ja missugustes tingimistes tuleks võidelda vaenlasega. Iga riik, kes elada tahab, peab kaua aega enne sõda ette nägema, kus temal sõjaid tuleb ja kuidas ta selleks ettevalmistatud peab olema.

Poliitilist seisukohta arvesse võttes peame tunnista- ma, et meil õieti ainult üks võimalik vaenlane võib olla, ja see on Venemaa. Teisi Baltimere rannariikisid meie oma tulevasteks vaenlasteks ei või lugeda, sest ühed nendest meie maa-alast selleks on liiga kaugel, et kunagi võiksid riikide huvid niivõrd tugevasti kokkupõrgata, et sellest sõda välja kujuneks. Teiste riikide saatust on aga niivõrd seotud meie omaga, et siin sõja hädaohtu karta ei ole.

Strateegiliselt sõjavõimalusi meie naabri Venemaa kaaludes, võib oletada, et kõige enam on võimalusi vaenuavalduseks merel Soome lahe idapoolses otsas.

Oma laevastiku poole pöörates peame küsima, kui- võrd oleks tema niisuguse võimaliku sõja puhul tegu- jõuline ja missuguseid ülesandeid võiks tema täita?

Lahingkorras liikuvale laevastikule on meie paaril miiniristlejal võimata ligi pääseda, sest puuduvad raskemad laevad, kes pealetungimise juures vaenlase kahurituld oma peale tõmbaksid ja võimaldaksid meie miiniristlejatele küllalt ligidale peaseda, et oma torpedod edukalt välja lasta. Võib küll arvestada sellega, et meie rannas on suuremaid ja vähemaid lahtesid ja ka hulk saari, mille taha miiniristlejad endid peita võivad, et seal parajal silmapilgul kallale tungida, kuid niisugustel võimalustel puudub siiski nähtav edu ja pealegi on meie rand idapoolses Soome lahes osas sirgjooneline. Ka üksiku vaenlase suurema laeva kallale tungimiseks on meie laevastik nõrk. Ainult siis, kui meie laevastik samasugust vaenlase laevadega kokku puutub, võib temal lahingus edu olla.

Õõsiseks kallaletungimiseks vaenlase laevastikule, mis sadamas seisab, on meie laevastik liiga väike arvu- line. Sadamas seisvale laevastikule kallaletungimise juures on miiniristlejate ülesanded: a) läheneda laevastikule torpedo laskeulatusele ja b) tegutseda miinidega.

Miiniristlejad, kes peale tungivad, sõidavad nõnda, et nad üksteisele lähedal oleksid ja üksteist pimeduses ära ei kaotaks. Pealetungivatest miiniristlejatest eraldatakse üks osa, mille ülesandeks jääb boonisid — kaitsevõrkusid ja tuletõket sünnitavaid vaenlase laevu hävitada. Teine osa eraldatakse selleks, et vahilae- vadele kallale tungida, tähelepanu oma peale tõmmata, vaenlase laevu valgustada ja tuletõket oma laevade kasuks sünnitada. Nõnda jaguneb siis pealetungija miiniristlejate laevastik kolme osasse. Peale selle aga jäetakse veel mõni laev väljaspoole sadamat valveks.

Seda nõuet ei saa meie laevastik täita. Ka psüho- loogiline külg mõjub raskelt meie laevajuhtide peale. Meil on ainult kolm miinilaeva ja iga üksiku vigastus ehk hukkaminek tähendaks suurt kaotust. Sellepärast peavad laevajuhid ettevaatlikud olema, ega tohi palju riskeerida. Miinilaevade taktika nõuab aga hoolimatut pealetungi.

Muudest miinilaevastiku ülesannetest võib meie miiniristlejate laevastik eduga täita vahiteenistust ja luuret, ristlemist, miinide panemist vaenlase vetesse ja traalimist (viimane on küll väga raske meie miini- ristlejatele nende suure sõidukiiruse juures).

Kerkib küsimus: kui võrd otstarbekohane on niisuguste teenistuste jaoks meie kalliste laevade pidamine? Kas ei ole võimalik samu ülesandeid täita oda- vamate laevadega? Läänud aastal, kui meie laevad Soome sõitsid, kirjutati igas ajalehes, et sõidukulud milljonisi maksma läinud ja pika peale ei pidavat riik suutma laevade sõidukulusi katta. Et küttekulused kokkuvõtteid, sõideti õppustel väikse kiirusega ja tihti seisid laevad tegevuseta ankrus.

Miinilaevadel on aga tähtis just manööverdamine ja nimelt suurte kiiruste peal. Samuti on vaja mees- konda väljaõpetada hästi tabavalt kahuritest laskma — ka suure sõidukiiruse juures. Kui meie ei suuda raha- nappuse tõttu meeskonda küllalt hästi väljaõpetada,

siis on meie väikearvuline laevastik võimetu, ega suuda neidki ülesandeid täita, mis tema võime piirides oleks.

Meie oludes oleme sunnitud oma laevu alatasa parandama ja lappima, sest uute muretsemine käib üle jõu. Laevade parandus läheb aga pika peale kallimaks, kui uute muretsemine. Kas ei oleks otstarbekohasem neid kallid laevu maha müüa, nüüd, kus nemad veel võrdlemisi uued ja hästi hoitud on, ja kus nende eest väärilist hinda saaks, ning selle raha eest meie oludele vastavad teised laevad osta? Seda küsimust on ka juba mõni kord ajakirjanduses arutatud. Müümise juures on teatud raskusi, mida aga äravõitma peab. Kõige pealt on psühholoogiline külg. „Lennuk“ ja „Vambola“ kui sõjasaak, kehastavad eneses Vabaduse sõja võituseid, nad on teatud mõttes raskete ja võidurikaste päevade mälestussambad. Teiseks, mõlemad laevad on kogu poolest võrdlemisi suured ja imponeeriva välisusega, ja nende lahinguvõime on selle laeva-tüübi juures maksimaalne. Nii mõnegi meie naabri juures on need laevad kadetuselõnnat äratanud. Meie oleme uhked oma laevade peale ja nemad on meie mereväelaste iseteadvust tublisti tõstnud.

Kuid veel enne, kui meie oma laevu müüma läheme, peame teadma, mida meie asemele paneme ja kui võrd kasulik niisugune jõudude vahetus oleks rannakaitsele.

Siin tulevad jällegi meelde sõnad, et iga rahvas peab teadma, kellega ja kus kohal tal sõda tuleb pidada.

Meie riigi võimalik vaenlane on Venemaa ja sellest kujuneb ka välja, kuidas meie oma rannakaitset peame korraldama ja missuguseid ülesandeid rannakaitse peale panema.

Venemaa laevastiku asukoht on Soome lahe idapoolne kitsam ots. Võimaliku sõja puhul oleks meie ülesanne vaenlase laevastikku omast asukohast mitte välja lasta (lokaliseerida) ja teda seal katsuda hävitada.

Missugused väljavaated on meil selleks?

Pöörame maailmasõja kogemuste ja viimase aja sõjatehnika poole, ning vaatame, mis need suudavad meile pakkuda.

Ilmasõja kogemustest näeme, et sakslased oma veelused paadid võimsateks võitlusabinõudeks arendasid. Kord tõusis isegi küsimus päevakorra, kas maksab edaspidi suuri lahingulaevu ehitada. Veeluste paatide eirikirjanduses leiame palju huvitavat materjali selle võitlusabinõu kohta, mille põhjal võime otsusele jõuda, et ka meie oludes neil paatidel suur tähtsus on. Kui Eesti riik mõne veeluse paadi oma randade kaitsmiseks teenistusse paneb, siis on tema laevastik kahtlemata vaenlasele kardetavam kui nüüd oma praeguste miiniristlejatega. Veeluste paatidega võime igalpool lahtises meres vaenlase laevadele kallale tungida. Risteldes vaenlase sadama ees võivad veelused paadid igale vaenlase laevale, mis sadamast välja sõidab, kallale tungida. Ka sadamasse endasse võivad paadid sisse tungida, ja seal suurt kahju sünnitada. Vaenlase laevastikku ümbritseb alati hädaoht, et temale ootamata võidakse kallale tungida. Samuti nagu miinilaevad, on ka veelused paadid mitmesuguses suures, mis oleneb sellest, kui kaugel nad oma sadamatest tegutsevad. Meil ei ole suuri paate tarvis, sest et tegevuse piirkonna raadius oleks paatidel väike. Teiseks, on võimalikult väikesed paadid soovitatavad selleks, et neil võimalik oleks väinadest läbi pugeda, saarte taha ja lahtedes ennast ära peita; peajasjalikult aga sellepärast, et Soome lahe idapoolses otsas vesi madal on, kuna just seal peab paatidel võimalus olema vabalt opereerida. Väiksemad paadid on ka odavamad ja neid võib rohkem teenistusse panna. Veeluste paate võime ehitada omal maal ja ei pruugi kallist valuutat välja anda.

Ilmasõjas tuli veel üks uus võitlusabinõu juurde, mida kõik sõdivad riigid tarvitusele võtsid, nimelt, kiirsõitjad mootorpaadid. Neid mootorpaate tarvitati samade ülesannete jaoks, kui miinilaevugi: kallale tungimiseks sadamas olevate vaenlase laevadele, luure, ja vahiteenistuseks, miinide panemiseks vaenlase vetes ja ka traalimiseks. Nende suurus oli mitmesugune. Sakslased tarvitasi Irbeni väinas nii väikseid paate, kus ainult üksainuke inimene peal oli.

Mootorpaatide tähtsusest sõjas on kirjutatud „Sõduris“ 1923 a. nr. 22, 23 ja 24, mispärast ei ole tarvitust nende üle siin pikemat kirjeldust tuua. Meie oludes on mootorpaatidel iseäranis suur tähtsus. Kõigepealt on juba pealetung Kronstadt'i sadama peale näidanud, et neid eduga võib tarvitada; selles võitlusviisis on kogemusi, mis just meie oludele kohased.

Meie naaber üle lahe — Soome — on nendest kogemustest järeldusi teinud ja mootorpaate riigikaitse teenistusse pannud. Isegi eramootorpaatidele on teatud organisatsioon antud — nad kuuluvad mobilisatsiooni puhul Soome kaitseliidu korraldusse. Ajakirjanduses on selle kohta mitmel korral kirjeldusi ilmunud.*

Kui rannarahval, on meil palju mootorpaate ja mootorpaatide juhtidel suured meresõidu kogemused. Suurem osa eraisikute mootorpaatidest ei ole küll kõlbulikud sõja jaoks, aga tulevikus, kui meie ranna kaitse organisatsiooni kavasse võetakse mootorpaadid, võib siin vastavat parandust tuua riiklike preemiatega abil. Näiteks kõigi nende löbu-, reisijate-, ja kalurite paatide ehitamiseks, mis kaitseministeeriumi poolt väljatöötatud tingimistele vastavad, võib toetussummasid anda. Sel viisil saaksid kalurid riiklisel toetusel enesetele paremaid sõiduriistu muretsema, millega oleks ka meie kalaasjandus paremale järjele tõstetud, mis majanduspoliitiliselt väga tähtis. Riiklise toetuse andmise üle kaluritele on meil küll palju räägitud, kuid vähe ära tehtud. Kirjeldatud talituse viis on, majanduspoliitilisest seisukohast väljajäetud, väga tähtis ka veel sellepolest, et siis ei jääks mitte surnud kapitaliks need suured väärtused, mis meil meie praegustes sõjalaevades peituvad. Preemiad võiksid olla mitmejärgulised — paatide sõja-kõlblikkuse järele. Oleks ehk otstarbekohane ka paatide korrahooldmise eest nende omanikudele perioodilisi preemiaid anda.

Peale ilmasõja on sõjatehnika võitlusabinõude alal veel palju uuendusi toonud. Üheks tähtsamaks neist võib lugeda lahingulaevade pommitamist õhust. Läänud sügisel tehti Ameerikas katseid õhust pommitada kätte lahingulaeva. Katsed õnnestasid; üks laev vajus põhja 4 minuti jooksul peale pommitamise algust, teine — 7 minuti jooksul. Lennukite tüübi, kiiruse ja pommitildumise aparaatide arendamise kallal tehtakse alatasa tööd, ja võib loota, et sõjatehnikal korda läheb lähemal ajal pommitildumist sama täpseks muuta nagu seda on torpeedolaskmine miinilaevadelt. Lennukitelt pommitatakse mõjuvalt igasuguseid vaenlase seisukohti nii lõhke- kui gaasipommidega. Iseäralist tähelepanu on väärinud „lyriit“ ja „teremiit“ gaasidega täidetud pommid, mille hävitav jõud kohutav. Uuem sõjatehnika on arvamisel, et tuleviku sõdades võib lennukitelt võrdlemisi suuri tsentrumid lühikese ajaga sootumaks ära hävitada.

Sõjatehnika ähvardab küll lennukite tegevust halvata uute kiirtega, mis aeroplaani tegevust pidada suutma katkestada ja isegi lennukitel olevaid pomme lõhkema panna, kuid loodetavasti leiab sõjatehnika ka abinõusid, et lennukid nende kiirte eest kaitsta ja võib olla ka seda, kuidas neid hävitavaid kiireid eduga lennukite pealt alla juhtida.

* Vaata „Sõdur“ nr. 32 — 1924 a. „Soome kaitseliidu laevastiku organiseerimisest.“

Kõike kokku võttes, võiksime ülesseada oma ranna kaitse ülesannete teostamiseks järgmise kava: Kallid ja vähe kasulikud õliküttega suured miiniristlejad tulevad ära müüa, nende asemele aga muretseda meie oludele kohaseid veevaluseid paate. Teiseks, muretseda laevastikule täienduseks kiirsõitjaid mootorpaate; samalaadilisi paate muretseda ka piirivalvele ja teiste valitsuse asutustele, kes mootorpaate tarvitavad. Kõikidele eraisikutele, kes ehitavad sarnaseid mootorpaate, mis väikeste ümberehituste järele võib ärakasutada sõja-mootorpaatideks, tuleb preemiaid maksta.

Lennuväge suurendada jõudu mõõda, neid kõige uemate sõjatehniliste abinõudega varustades. Selle kava läbiviimiseks kasutada neid summasid, mida riik saab miiniristlejate müügist ja mere põhjast ülestõstetud laevade pealt. Nendest allikatest saadud summad jäägu fondiks rannakaitsele ja kui tarvis, siis tuleks ka veel teisi allikaid leida.

Mitmelt poolt vaieldakse ehk vastu, et selle kava läbiviimine tähendaks riigile uusi kulusid, ja kaitseministeeriumi kulude eelarve kasvaks jällegi; et oleme ju Rahvasteliidu liige ja seisame tema kaitse all. Austades Rahvasteliidu põhimõtet ja valmis olles teda igatpidi tunnustama, peab aga siiski kahjuks konstateerima, et Rahvasteliidu vahekohtu mõjuvõim ei ole veel läbi löönud, ega pole veel küllalt autoriteetlikuks saanud. Selgelt näitas seda Korfu saare okkupeerimine itaallaste poolt ja Gruusia vabariigi hiljutine tragöödia. Selleks, et Itaalia-Kreeka tülis Rahvasteliit üldse kaasa mõjuda võis, oli enne vaja sõnadega väikest survet viimase peale kõigvõimuliste liitlaste poolt. Sealjuures oli Itaalia ise Rahvasteliidu liige! Meie naaber Venemaa aga ei ole Rahvasteliidu liige, ega pea temast lugu. Küsitav on, kas Rahvasteliit võimalikul Venemaa sõjalisel väljaastumisel oma liikmeid tema vastu suudab kaitsta. Senikaua, kui veel kindlaid tagatisi ei ole kaitse saamiseks Rahvasteliidu poolt, peab iga riik ise enda kaitsemise peale mõtlema ning ennast ette valmistama tulevaste võimalikkude ohenlaste vastu. Kõik kõrged ideed ripuvad alles kõrges õhus ja nende head tulemused pole veel maapealsete elanikkude kätte ulatanud.

Ka meie peame endid võitlusse astumiseks alatasa ette valmistama, kui tahame oma iseseisvust alal hoida, ja peame sealjuures ohvreid tooma isamaa kindlustuseks.

Niisuguseid katseid aga, nagu seda Daanimaa teeb, et terve oma sõjalise jõu ärakaotab, ei või meie enesele lubada. Daanimaa on ümbritsetud riikidest, kus kultuur kõrgel astmel seisab ja sellepärast võib loota, et tema naabrid madalate ahnitsemise instinktidest rahuldamiseks inimesoo õigusemõistet jalgedega tallama, ega rahuliku rahva vastu toorest vägivaldaga tarvitama ei hakka. Meie naaber idapoolt aga seisab Euroopa kultuur rahvaste peres kõige madalamal astmel. Tuletame ainult meelde, et kõrgetest lööksõnadest kajavate miitingusaalide kõrval rahvas külast külasse ebajumala kujusid tassib, nende ees palvetab ja neile isegi verd ohverdab. See näitab selgesti, et meie igal ajal selleks valvel peame olema, et mitte kurbade üllatuste osaliseks langeda.

Meie laevastik on oma võime- ja oludekohaselt vääriolist tööd teinud, seda ei saa ükski salata. Vabadussõja ajaloo leheküljed kõnelevad sellest ettevõtlikkusest ja vahvusest, mida meie noor ja väike laevastik tema tublide juhtidega ülesnäitasid. Käesolev kirjutus ei ole pühendatud mitte meie laevastiku mahatsemiseks; ta on vaid katse selle mooduse äramärkimiseks, kuidas meie oma majanduslike kehvuse juures minimaalse otstarbekohase jõupingutusega maksimaalseid tagajärgesid võiks saavutada.

Meil lasuvad kodanikkude peal kõrged maksud ja terve kolmandik riigi eelarvest läheb riigi välise kaitse peale. On loomulik, et peame katsuma kõiki üleliigseid ja vähe tulutoovaid väljaminekuid vähendada. Meie ei või enesele lubada luksust — võitleb ju selle vastu ka Valitsus isegi esimese järgu tähtsusega tarbeainete tollisid tõstes. Tulu- ja ärimaksud on meil nõnda kõrged, et meie rahakehvast riigist väljamaa kapitali hoopis eemale peletavad. Kõik Valitsuse jõupingutused ja isegi laialdased kontsessioonid pole senini suutnud väljamaa kapitalisid meie maale meelitada.

Kui meie riigikaitse, mis suurte kuludega seotud, nõrk ja otstarbetu on, siis näitab see, et meie küllalt reaalselt ei hinda tegelikku elu. See mõjub aga omalt poolt kaasa selleks, et väljamaa kapitalil vähe usku meie ettevõtete püsivuse sisse on.

Need on põhjused, mis sundisid autori sulge kätte võtma. Kui need read teatud ringkondades mõttevahe- tust esile kustuvad ja selgusele püütakse jõuda, kuidas oleks kõige otstarbekohasem meie rannakaitset organi- seerida, ning sellele järgneksid lõpuks tegelikud sammud — siis oleks selle kirjutuse siht kätte saadud. K. R.

Lahingettevalmistus Prantsuse määrustiku järele.

(Lõpp).

R ü g e m e n t.

Põhimõtteliselt toimetatakse rügemendi õppust (pealetung, rünnak, edu kasutamine, tagaajamine) koos kahurväega. Kui viimane ei saa tegelikult osa võtta, tuleb teda nii korraldada, et siiski võiksid tegutseda sideteenistus ja käs- kude edasiandmine.

Rügemendi ülem peab võimalikult rohkem arendama oma rügemendi manööverdamise pain- duvust ja tema pealetungi võimet.

K o l m a s o s a.

J u h t i v a k o o s s e i s u v ä l j a õ p e.

Juhtiva koosseisu lahingharjutusi kompani ja rühmade piirides on alati soovitatav meeskonnaga koos toimetada.

Harjutused ainult juhtiva koosseisuga alga- vad pataljonist. Nagu meeskonnaga harjutus-

telgi, on tarvis ka siin lihtsatest oletustest välja minna, õpitava pealetungi tegevust lihtsustada ja võimalikult rohkem tõelikkusele läheneda, vähendades sealjuures võimalikult kõike, mis võiks ettekujutusele vabaduse jätta. Käsud tule- vad samal kujul anda, nagu lahinguski.

Õppuste juhataja määrab kindlaks vastase tegevusplaani nii, et esile kutsuks nähtusi, mille- del põhjeneb manöövri õpetlikkus. Kindlaks määratud plaani täidesaatmine pannakse isikute peale, kes vastast kujutavad.

Ta määrab juhatuskirjaga kindlaks vahe- meeste ülesanded.

Õppused pataljoni ja rügemendi juhtiva koosseisuga pühendatakse peaaesjalikult juhatamise ja vaatlusorganide ümberpaigunemisele, side sisseseadmisele ja käskude edasiandmisele, eriti niisuguste käskude edasiandmisele, mis sidet kahurväega ja õhujõududega võimaldavad.

Nooremate juhtide koosseisu tehniline ettevalmistus olgu hästi sisse seatud. Punktid, millele ta põhjeneb, on peaaegjalikult järgmised:

1. Käesolevate juhataste uurimine niivõrd, kui palju nad puutuvad:

- a) tankide tarvitamisse ja kergete tankide manööverdamisse;
- b) maastiku kindlustamisse;
- d) kuulipildujate taktilisse tarvitamisse ja
- e) käskude edasiandmisse.

2. $\frac{1}{80000}$ kaartide ja suuremastaabiliste juhtivate plaanide lugemine, millega ühenduses õhuülevõtete ja reljefsete plaanide uurimine ja orienteerimine (väiksed väeüksused olgu harjunud kompassi tarvitama nii öösel kui päeval).

3. Lahingu käigu kohta käivate käskude ja teadaannete kokkuseadmine ühes krokiide juureliksamisega.

4. Teadmised mitmesuguste sõjariistade liikide üle, eriti väljasuurtükiväe organisatsiooni ja taktiliste omaduste kohta.

Juhtiva koosseisu tähelepanu tuleb alaliselt juhtida jalgväe ja suurtükiväe vahelise sidepidamise esimese järgu tähtsuse peale (materjalne ja moraalne side, vastastikune usaldus ja lugupidamine) ning jalgväe ja tankide koostöötamisele lahingutes.

Neljas osa.

Moraalne ettevalmistus.

Lõpuks peab ütleva, et kõige rohkem tuleb ohvitseridel jõupingutusi teha selleks, et oma väeosa moraalselt seisukorda tõsta. Kui ohvitseril on kohustuseks valju välist distsipliini ülal hoida, seda enam tuleb tal püüda saavutada südame ja mõistuse distsipliini.

Seks tuleb hästi tunda omi mehi, nendele kõigis olukordades läheneda — rasketes olukordades rohkem kui teistel momentidel, ja enda vastu austust ning armastust äratada.

Sõjas huvitab sõdurit kõik, kuid miski asi ei huvita teda rohkem kui see, et teada, mis ta teeb ja milleks ta seda teeb.

Kõik raskused kannab sõdur kergesti, kui ta selle otstarbest aru saab. Ta alistub täieliku eneseohverdamisega kõigile tõesti põhjendud käskudele, isegi siis, kui sellega elu kaotus kaasas käib

Juba rahuaegne aförism lausus: „Iga sõdur peab oma manöövrit tundma“. Võib kindlasti öelda, et see on samuti õige ka sõjas; seega teostatatakse manööver paremate resultaatidega ja suurema kergusena.

Ka võivad praegusaja ohvitserid suure sõja sündmustest, millest nad osa võtsid, noortele eeskjuti loomiseks ülevaid näiteid tuua.

Ohvitseride moraalne ülesanne meeste ettevalmistamise juures sõja jaoks on esimese järgu tähtsusega. Ta avaldub nii rahuajal kui ka lahingus. Mida suurem oli see mõju rahuajal, seda suuremaid tulemusi annab ta lahingus.

Nimetud instruksioon on kokku seatud prantslaste poolt ilmasõja kõige laiemate kogemuste põhjal ning on seepärast väga suure tähtsusega. Lahingettevalmistust käsitlevast peatükist käib punase joonena läbi võitleja moraalne ettevalmistuse idee. Iseäranis rõhutatakse side tähtsust üldse, eriti aga jalgväe ja kahurväe vahel, ning nende koostegevuse kokkukõlastamise tarvidust; niisamuti kriipsutatakse alla ka jalgväe lähedat koostöötamist tankidega.

Õppust tuleb alati toimetada olukorras, mis võimalikult sarnane lahingu omale. Väga iseloomustav on võte, kui pärast lahinggruppide ettevalmistust minnakse otsekohe taktilisele pataljoni-õppusele ja ainult pärast seda korratakse üksikult kompanidega ja hiljem rühmadega pataljoni-õppusel läbivõetud ülesandeid. See meetod annab kompanide ja rühmade taktilistele õppustele suurema elulikkuse ning kindlustab erilist hoolsust taktiliste ühenduste ettevalmistamise juures.

Üldiselt on terve programm äärmiselt eluline, olles väljatöötatud ilmasõja kogemuste mõju all, ning väärib sellepärast suurt tähelepanu ja järjekindlat läbiviimist.

E. V.

Peeter Suure merikindluse komandant Eestimaa soldatite ja tööliste nõukogu kukutamata.

See oli 1917 a. sügisel, kui Kerenski, Kornilov ja Lenin võimuharutamise juures omavahel vägikaigast vedasid. Olin sel ajal Peeter Suure merikindluste staabis ametis. Ärev aeg. Kindluse komandant sai ettekirjutusi ja korraldusi Kerenski'lt, Krölenko'lt, Ülevenemaaliselt Soldatite ja tööliste nõukogult jne. Ülimvõim oli tol ajal küll veel Kerenski käes, kuid kindral Kornilov läheneb juba oma „metsiku diviisiga“ Petrogradile. Kerenski oli kahe tule vahel: ühel pool soldatite ja tööliste nõukogud, teisel pool — ohvitserkond ja monarhistid. Kumb võidab, kelle poole hoida? Ka merikindluste komandant kindral Ismestjev oli hädas — saab kätte kõigilt vägikaika vedajalt, mis aga iga käsuandja erihuvideest väljamineks, diametraalselt üksteisele vastu käivad.

Ühel päeval küsib komandant telegrammiga Kerenski'lt järele, kelle käskusid tema lõpuks täitma peab. Saabub hilja õhtul telegramm, kus kästakse ainult kindral Kornilov'i käskusid täita, ning Soldatite ja tööliste nõukogude korraldusi mitte enam tähele panna. Kindluse staabi korraldava komitee esimees polkovnik Hudkov saab telegrammi oma kätte ja staa-

bitulemast möödaminnes, ruttab sellega komandandi juure. Et kindluse komandant just sel ajal Eesti polgu laiali saatmise pärast kohaliku Soldatite ja tööliste nõukoguga sõjajalal seisis, siis teeb kohe korralduse, et see telegramm viibimata tema käsukirjaga saaks väeosadele avaldud. Polkovnik Hudkov seab käsukirja kokku, milles Kerenski telegramm avaldakse ja väeosade ülemaid kästakse polgu-komiteesid laiali saata ning Soldatite ja tööliste nõukogude käskusid kuni edaspidise korralduseni mitte täita.

Staabil on oma trükikoda. Kirjaladudjad kutsutakse öösel tööle ja käsukirja nr. 1035 trükkimine algab. Asi on aga liiga tõsine ja komandant hakkab kahtlema. Pöörab staabi ülema polkovnik Konstandi poole ja küsib temalt veel tagant järele nõu. Viimane, sellest kuulda saades, suudab komandandile selgeks teha, mis-sugused tagajärjed sarnasel käsukirjal võivad olla ja palub komandanti veel äraootavale seisukohale jääda. Komandant on sellega päri ja staabiülema teeb polkovnik Hudkov'ile ülesandeks käsukirja trükkimist viibimata seisma panna.

Asi näib sellega lõppenud olevat, kuid tegelikult kujunes see hoopis teisiti. Käsukirja trükkimine pandi küll seisma, aga juba äratrükitud käsukirjad ei saanud mitte ärahävitatud ja hommikul tööle tulles leidsin need oma laua pealt eest. Olin käsukirjade laudkonnavanem. Et tihti peale õseti kiired käsukirjad ilma minuta trüki anti, siis asusin ka paha aimamata nende käsukirjade väljasaatmisele väeosadele.

Et sel ajal just Soldatite ja tööliste nõukogu Eesti polkude laiali saatmist nõudis, siis tundsin rõõmu, et nende omavolile ometi ükskord piir pannakse. Teatasin sellest ka staabi kirjutaja Saaliste'le, kes enne mind laudkonna vanemaks oli. Käsukirja lugedes haaras viimane sõnadega „viimaks ometi!“ kimbu käsukirje pihku ja tormas uksest välja. Minu järelhüüde peale „kuhu sa nendega lähed?“ sain vastuse „ajalehtede kontoris“. Nüüd oli aga ka polkovnik Hudkov'il see käsukiri meelde tulnud ja ruttas neid trükikojas hävitama. Trükikojas vastati, et nad on juba käsukirja laudkonda äraannud. Polkovnik Hudkov kahvatas ja sõnalasumata ümberpöörates tormas palja peaga üle uulitsa minu juurde— „Kas käsukiri nr. 1035 on Teie käes ja kas olete neid juba välja andnud?“ küsis ta. „Ei ole jõudnud veel, härra polkovnik, kuid püüan seda kiiresti teha“, vastasin selle peale. „Lolpea, unustage ära, et sarnane käsul'iri on üleilmsed trükitud.“ Minu laual käsukirje nähes, haaras need pihku ja viskas sealsamas küdevasse ahju. Mina jälle: „aga mis saab siis nende käsukirjadega, mida Saaliste juba ajalehtede kontoris avaldamiseks viis?“ Polkovnik Hudkov ei saanud sõna suust, kuid tõibus pea. Siis alles peasis söimuvaling lahti ja ülespuua ähvardades läks ta kindluse komandandi juurde. Natukese aja pärast ilmus inspektori adjutant leitnant Melehoovitsh üleni sõjariistus ja mind vahi alla võttes, sõitsime automobiiliga ajalehtede toimetustesse käsukirjasid konfiskeerima.

Saaliste oli õige väledasti toimetanud ja kõigil Tallinnas ilmuvatel ajalehtedel oli juba käsukiri käes. Et sel ajal lehed õhtuti ilmusid, siis olid käsukirjad trükikodades ladujate käes ja mõnes kohas isegi trükiis juba. „Seaduse nimel ja kindluse komandandi käsul“ talitades sai meie juuresolekul laotud osa muidugi ära hävitatud ja käsukirjad kaasa võetud. Staapi tagasi jõudes oli seal ka juba Saaliste vahialla võetud ja „tribunaal“ meie ülespoomiseks määratud: esimees mitshmann Sergievski, liikmed — I järgu kirjutajad Sobolev ja Olinski, prokuröör — II järgu madrus Grinev. Ei mingit ülekuulamist ega juurdlust, vaid kui kardetavaid kindral Kornilov'i poolehoidjaid kontrrevolutsionääre, tassiti meid tribunaali ette. See tribunaal oli kui karrikatuur, kui pilge õigusmõistmisele, aga kahjuks oli asi selkorraldusena tõsine, et selle üle oleks võinud nalja heita. Vahtide vahel tribunaali ette viidud, jäeti meid esiootsa püsti seisma. Kohe alguses sattus tribunaal segadusse, kuidas meie peame endid nende ees ülval pidama ja vastust andma, kas püsti seistes või istudes. Väielid omakeskis, et kohtu ees peavad kõik kaebealused püsti seisma, kuid teistest küljest leiti see tsaariaegne jäänus olevat ja püsti seismisel polla mõtet. Jõuti siiski ühisele otsusele, et meie võida istuda, kuid oma seletusi tulla püsti seistes anda. Sõna anti kohe prokuröörile. Au peab andma selle mehe kõneosavusele. See mees mõistis süüdistada: Kuidas meie, kui eest-

lased endid kuritahtlise sihiga kindluse staapi olla poetanud, et meie Eesti polkude nuuskurid olla jne. Tema olla ammugi märganud, kuidas meie käsukirjadega opereerida: need käsukirjad, mis kuidagi moodi Eesti polkuid ja nende moodustamist käsitavad, ilmuda alati ime kiiresti, kuni aga teised käsukirjad alati pidada ilmumise järjekorda ootama. Selle teoga aga, et keelatud käsukirja püüdnud laiali laotada, pannud meie oma nuuskuri ametile krooni pähe. Meie olla püüdnud maksivat korda kukutada ja seadus näha selle karistuseks sõja ajal ette surmanuhtluse. Teeb ettepaneku meid Soldatite ja tööliste nõukogu kätte anda. Tribunaal läks selle peale nõu pidama. Tagasitultes otsustati siiski meie üle kiiret kohut mõista. Sõna anti minule enesekaitseks. Tegin seda lühidalt ja seletasin, et minul see sugugi teada ei olnud, et käsukiri nr. 1035 avaldamise alla ei kuulu ja et ta pidi ära hävitatud saama. Tribunaali liige Sobolev teeb mulle märkuse, et mina kui tõsine revolutsionäär, oleks pidanud käsukirja sisu järele arusaama, et niisugust käsku, kus kõrgemat kohalikkude võimu kukutada kästakse, mitte täita. Vastasin, et olen poliitikas täiesti vohik ja niivõrd distsiplineeritud, et ilma sellekohase uue käsuta ei või eelmist käsku mitte täitmata jätta, pealegi kus minu arusaamise järele Kerenski käskusid ka Soldatite ja tööliste nõukogu peab täitma. Minu kohta tehti lühikene otsus: „silmaspidades, et seltsimees Metsapa'l teada ei olnud käsukirja nr. 1035 seismapaneku korraldus ja et tema poliitikas ja klassivõitluses arenematu — teda õigeks mõista“. Saaliste vastu oldi juba palju karmim ja teda süüdistati keelatud käsukirja ilma ülemuse lubata väljaandmises ajalehtedele.

Kui Saalitele sõna anti, siis muutusid osad ja süüalusest sai pealekaebaja: Kuidas on juletud ilma juurd-lusetud, ilma tunnistajate ülekuulamisetud meid, ilma süüta inimesi, vahialla võtta ja mingisuguse juhulise tribunaali kätte anda? Küsis omakorda tribunaalilt, kas nad enam kindluse komandanti ei tunnista. Miks on see temale süüks pandud, kui tema kindluse komandandi käsu seaduslikul alusel talitas ja palus käsukirjade laudkonna 1916 a. kausta tribunaali tuua. See palve täideti. Saaliste näitas staabiülema kirjaliku korralduse, kus kindluse komandandi käsul kästakse viibimata need käsukirjad saata ajalehtedele avaldamiseks, millel üldine tähtsus. Selle korralduse olemasolemisest ei teadnud ega mäletanud keegi enam. Tribunaalil ei jäänud muud üle, kui ka Saaliste õigeks mõista, kuid süüalune oli tarvis siiski leida ja selleks jäi vaene trükiladuja, kes käsukirjad minu lauale tõi ja hommikul ütlemata unustas, et nende trükkimine on seisma pandud. Et aga tema venelane oli ja andeks palus, ning käsukirja sisu teadmataks jäi — anti temale andeks. Aga meilt võeti sõna sellest mitte kellegile rääkida ja nii jäi see asi hoopis soiku. Siiski ilmus see käsukiri „Eesti Sõjamehes“, kuid alles sel ajal, kui Kornilov juba taganemas ja Kerenski poolt vande alla pandud oli. Selleaegset korraldust arvesse võttes, oleks meie käsi võinud väga haledasti käia, kui meid Soldatite ja tööliste nõukogu kätte oleks antud. Olen ilmasõja läbi teinud ja elus mõnigi kord surmale lähedal seisnud, kuid need silmapilgud polnud õudsemad, kui see, mil polkovnik Hudkov meid ülespuua lubas.

Ed. M.—pa.

Sõjaväe asutamine Põhja-Lätis.

Läti kaitseliidu käälekandja „Aissargs“ kirjutab Läti sõjaväe asutamise kohta Põhja-Lätis vabadussõja ajal:

„Nooruke Läti vabariik elas üle raskeid päivi. Pealinnale lähenesid enamlased. Kuramaa ja Semgalia

olid sakslaste võimu alla. Okupatsiooni võimude poolt takistatult, ei suutnud Läti ajutine valitsus organiseerida sõjaväge, kes enamlaste liivile oleks suutnud vastu panna. Valitsus lahkus Riiast. Alles formeeritud väeosadest järgnesid temale ainult käputäis

Vabadusristi kavalerid.

Aviomehaanik Johannes Kelk.

Vabaduse Risti I liigi 3. järgu kavaler.

Van-allohvitsers Alexander Erschke.

Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavaler.

Johannes Kelk sünd. 23. veebr. 1890 Tartus käsitöölise pojana. Hariduse sai Tartu *ministeeriumi* koolis. 1911 a. võeti Vene sõjaväe teenistusse ja määrati Siberisse — intendandi komandosse tehniliste tööde peale, kus teenis kuni 12. juunini 1915 a. Siis läks vabatahtlikult *frondile* ja võttis 28. Siberiküttide rügemendiga osa mitmest suurest võitlusest Molodetshino ja Baranovitshi ümbruses. 15. apr. 1917 a. komandeeriti Kelk 6-ma Siberi korpuse lennusalka, kust Vene sõjaväe lagunemisel kodumaale tuli.

Kuulda saades Eesti Vabariigi lennuve organisatsioonist, astus Kelk 20. det. 1918 a. Eesti lennuväe teenistusse, kus praegugi üleajateenijana — aviomehaanikuna teenib. Lennuväes ülesnäidatud teenete ja organiseerimise tööde eest annetati temale I liigi 3. järgu Vabaduse Rist.

Vanem-allohvitsers Alexander Erschke sündis 22. detsembril 1896 a. Riia linnas. Pärit Riias. Üldhariduse sai gümnaasiumis. Sõjateenistusse astunud 9. detsembril 1918 a. 2. jalgväe rügementi. Võttis tegelikult kõigist 2. jalgväe rügemendi lahingutest kuulipildurina osa. 1. augustil 1920. ülen-datud kapraliks, 11. märtsil — 1921 a. — noor-allohvitsersiks ja 1. novembril 1921 a. — van-allohvitsersiks. Määratud 1. kuulipild. kompani rühma vanemaks 1. juulil 1922 a. 1923 a. 10. veebruaril lahkus sõjaväe teenistusest. 15. märtsil samal aastal astus teenistusse piirivalvesse ja määrati Petseri jaoskonda telefonist-montööriks, missugusel kohal kuni 15. märtsini 1924 a. teenis. 15. märtsil 1924 a. lahkus piirivalve teenistusest ja arvati reservi. Vabariigi Valitsuse poolt on temale annetatud lahingus ülesnäidatud vahvuse eest II liigi 3. järgu Vabaduse Rist.

ohvitseri ja õppiv noorsugu. 3. jaan. 1919 a. võtsid enamlased Riia oma alla.

Samasugune saatus tabas ka Eestit: pealinna Tallinnale lähenesid enamlased 30 klm kaugusele; alles viimasel silmapilgul õnnestas eestlastel õppivast noorsoost ja pealinna haritlastest mõnd sõjaväe osa organiseerida, kes vaenlase pealetungimisele piiri panid ja ühes kohale jõudnud Soome vabatahtlikkudega võidurikast vastu-pealetungimist algasid. Jaanuari lõpul võttis ühendatud Eesti-Soome sõjavägi Valga ja Ruhja ühes ümbruskonna valdodega oma alla. Teated Soome-Eesti sõjaväe edukast pealetungimisest jõudsid peagi Liibavi ja tekkis mõte, et Lätit võib vabastada põhja poolt küljest, seal Läti sõjaväge organiseerides. Uue idee teostamine jäeti kapten Semitani hooleks, kes ajutise valitsuse poolt Eestisse sõjav. atashheeks nimetati ja Tallinna komandeeriti. Peale Eestisse jõudmist algas Semitan Läti sõjaväge organiseerima. Eesti Kaitseliidu ülema loaga formeeriti Tallinnas, Tartus ja Pärnus Läti kodanikkudest, Eesti Kaitseliidu eeskujul oma kaitse-kompaniid. Kaitseliitlased pidid iga päev 2 tunniks harjutustele ilmuma. Vastuvõetud jagati 2 kategooriasse: 19—35 aasta vanaduseni loeti I järgu kompanidesse ja pidid kõik taktiliselt õppused läbi tegema, kuna 35—60 a. olid linnade kaitsevärke arvatud. 1919 a. jaanuari lõpul jõudis peaminister Ulmanis Tallinna, kus tal Eesti sõjaväe esitajatega läbirääkimised algasid Läti reguläär-sõjaväe formeerimise üle Eesti territooriumil ja viimase kulul. Läbirääkimised andsid rahuldavaid tagajärgi ja selle läbiviimine usaldati kapten Semitani ja Läti valitsuse esitaja Ramani kätte. 15. veebr. lepitati Eesti valitsusega kokku Läti aktiivse sõjaväe asutamise üle. Eesti sõjavägede ülemjuhataja — kindral Laidoneri nõusolekul otsustati formeerida I jalgväe pataljon ja I suurtükiväe rühm. Formeerimise asukohaks valiti Tartu. Pataljon allus operatiivselt samuti ka majandusliselt, Eesti II diviisi ülema kolonel Puskarile. Pataljon nimetati I Volmari jalgväe-pataljoniks ja selle komandandiks — *leitnant Jansson*. Viimase korralduses olevad ohvitserid jõudsid 17. veebr. Tartusse ja astusid II diviisi ülemaga ühendusse. Lõpuks jõuti otsusele, et võimalik on pataljonist suuremat väeosa asutada. Suurema väeüksuse moodustamise vajadusest teatas II diviisi ülem kindral Laidonerile, paludes selleks viimase nõusolekut. Samal ajal tegi kolonel Puskar leitnant Janssonile ettepaneku, I Volmari jalgväe rügemendi moodustamisel asuda, Eesti jagväe rügementide eeskujul. Sõjaväelasi oli algul vähe. Alles mõne päeva pärast, kui Tartu Läti seltskonnas Läti rügemendi moodustamine teatavaks sai, ilmusid mõned sõjaväelased staapi end üles andma. Kavatsatud mobilisatsiooni läbiviimiseks

komandeeriti Valka, Ruhja ja Pärnu mõned kõrgemad Läti sõjaväelased. 21. ja 28. veebr. mobilisatsioon läks hästi korda. Iseäranis elav oli ülesandmine Valgas ja Ruhjas, kus elanikud juba enamlaste „paradiisi“ mõnusus tunda olid saanud. Hoopis tagasihoidlikumad olid Tartu lätlased, kus esimesel mobilisatsioonil end üles andsid ainult 27 isikut, kuna nendegi hulgast end terveks tunnistasid ainult 2. Enamjagu tulid uudishimu pärast ainult vastuvõttepunkti ukseni ja pöörasid sealt tagasi. Mobilisatsiooni teel saadi kokku 60 ohvitseri ja 1461 sõdurit. Kuna Tartus aeg moodustamisega möödus, taganesid enamlased ühendatud Eesti-Soome vägede pealetungimisel tervel lõunaväärinlal, mis ulatas Heinastest läbi soode ja metsade, Ruhja sihis Säde jõeni, selle paremat kallast mööda Saule ja Stakelni vahelisele raudteele, sealt mööda Aa jõe paremat kallast Koiküla ja Taivola jaamadeni ja läbi Rõuge mõisa, Võru kaudu, kuni Peipsi kallasteni. Pika väeripna tõttu muutus Eesti-Soome väeosade seisukord enamlaste toibudes kord-korralt raskemaks ja lõuna väerinna juhataja kol. Puskar andis käsu rügemendi moodustamist 28. märtsiks lõpetada. Kuna viimased mobiliseeritud Tartu jõudsid alles 3. märtsil jäi rügemendi moodustamiseks ja õpetamiseks üle ainult 3 nädalat.

Esialgu moodustati 8 jalgväe kompanid. Kompanide ja komandode ülemateks nimetati vanemad, lahingu kogemustega ohvitserid. Õppust toimetati Läti keeles.

Kuna ohvitserid kõik oma jõu pühendasid rügemendi sõjaväelisele ettevalmistusele, oli majandusosakonnal ja kantseleil küllalt tegemist varustuse küsimustega. Raha ei olnud üldse. Jalanõud, riided ja pesu oli sõduritel kodust kaasavõetud. Vaatamata igasuguste raskuste peale, olid siiski kõik ülevas meeleolus. Vähe leidus neid, kel puudus usk Läti tulevikusse. Viimased olid peaausjalikult enamlaste agendid, kes sõjaväes kihutööd tegid. Need tabati hiljem, ja anti Eesti sõjaväe korraldusse.

9. märtsil jõudsid Läti esitajad ja Eesti ajutine valitsus Tallinnas Läti sõjaväe formeerimise asjus kokkuleppele. Eesti sõjavägede ülemjuhataja nõusolekul andis kapten Semitan 10. märtsil käsu, tagavara pataloni ja I Volmari patareid formeerida. Korra alahoidmiseks vabastatud Läti territooriumil, Ruhjas ja Valgas, asutati kompanid. 13. märtsil ühendati kapten Semitan sõjaministri käsuga Põhja-Läti sõjaväe ülemjuhatajaks. Enamlastest vabastatud valdades viidi läbi rekvisitsioon ja sunduslik laen. Maaomanikkudelt võeti 500 ja rentnikkudelt 300 rbl. hobuse pealt. Laenu-teel saadi kokku umbes 700.000 rubla.“

Sõjanduse edendamine Nõukogude Venes diskussioonide abil.

Sõjanduse igakülgsel arenemisele on meie idanaabri — Nõukogude Vene poolt õige suurt tähelepanu pöördud. Nagu Nõukogude sõjaajakirjandusest näha, püüab punaväe ülemjuhatus igasuguste abinõudega kõiki punaseid sõjaasjatundjaid, rivi-juhte ja majanduspoliitilisi tegelasi kaasa tõmmata sõjanduse edendamise tegevusse.

Eriti paistab silma Nõukogude sõjaajakirjandusest püüd elavate diskussioonide abil äratada üldist huvi punaväe taktikasse, organisatsioonisse sõjapoliitilisse ettevalmistusse, relvastusse ehk varustusse puutuvate küsimuste lahendamise vastu.

Nii näeme alatasa punaväe häälkandja „Krasnaja Svesda“ ja sõjateadusliste ajakirjade „Voennõi

vestnik“ ja „Tehnika i snabsheniye krasnoi armii“ veergudel punaväe juhtivate jõudude, üksikute väeosade juhtide ja majanduspoliitiliste tegelaste arvamiste avaldusi mitmesuguste kavatsatavate uuenduste kohta Nõukogude sõjanduses. Kõik need isiklike arvamiste avaldused on sihitud selle poole, et ühisel jõul teatud sõjatehnilistele ja majanduspoliitilistele küsimustele võimalikult täielikumalt ja põhjalikumalt lahendust leida, mida Nõukogude sõjakeskvalitus lõpulikult võiks heaks kiita ja kinnitada.

Niisugusel teel on juba rida sõjatehnilisi küsimusi läbiarutatud Nõukogude sõjaajakirjanduse veergudel, kuna teised veel lahendamata jäänud küsi-

mused on praegugi veel harutusel; mõnede küsimuste kohta aga on teoreetilised harutused lõpetatud ja nad üleantud lõpulikuks lahendamiseks kompetentsetele Nõukogude sõjaväe asutustele ja osadele vastavate praktiliste katsete toimepanemiseks.

Nii näiteks alustati mõne kuu eest punase Kindralstaabi ehk n. n. Töö- ja talurahva punaväe — R. K. K. A. staabi ülema Frunse ja tema abi Tuha-tshevski poolt Nõukogude sõjaajakirjanduse veergudel diskussiooni „reaalse punase jalgväe, eriti jalgväe laskur-kompani organisatsiooni ja relvastuse“ üle. Peale selle, kui mitmete punaväe sõja-asjatundjate ja rivijuhtide poolt seda küsimust igakülgset valgustati, korraldati punaväe ülemjuhatusel poolt rida praktilisi katseid sellesse puutuvate tehniliste üksikasjade selgitamiseks teatud sõja-õpeasutuste juures. Pärastpoole anti selle küsimuse praktilisest küljest lahendamine ja läbikatsumine kõigile Nõukogude sõjaringkondadele üle. Peale katsete lõpetamist kogutakse arvatavasti kõik teoreetiline ja praktiline materjal sellel alal Nõukogude sõjaväe vastavasse keskasutusse, kus see küsimus siis lõpuliku lahendust leiab.

Rida elulise tähtsusega sõjatehnilisi küsimusi leiavad omale Nõukogude Venes soovitavat reaalsel teostamist arvatavasti üksnes diskussioonide teel.

Võiks näitusena tuua õige palju huvitavaid sõjatehnilisi ja majanduspoliitilisi küsimusi, mida praegu Nõukogude sõjaajakirjanduse veergudel diskuteeritakse, kuid see nõuaks palju ruumi ja aega. Nimetan allpool ainult mõned tähtsamad küsimused;

1. Sõjateaduslike seltsi „V. N. O.“, ehk Nõukogude sotsialistlike vabariikide liidu kaitsesõprade seltsi („Obschestvo drusei oboronõ S. S. S. R.“) organisatsioon ja ülesanded. Seda küsimust harutatakse ühenduses novembri kuul s. a. Moskvas kokkukutsutava üleliidulise sõjateaduslike seltside konverentsiga.

2. Territoriaal- ehk miilitsaväe süsteemi teostamine; sõjaringkondade jaotus territoriaalsete las-

kur-korpuste ja diviiside piirkondadesse; territoriaalväeosaade organisatsioon, nende täiendamine juhtide ja territoriaalväelastega; nende sõjapoliitilise ettevalmistuse korraldamine, relvastus, varustus jne.

3. Noorsoo sõjapoliitilise eeltevalmistuse teostamine ühenduses territoriaal-süsteemi elluviimisega.

4. Sõjakeemilise asjanduse edendamine ja korraldamine, tähtend asjandust juhtiva erinspektuuri ehk keskkoha loomine funktsioonidega.

5. Punaväe juhtide ettevalmistuse teostamine.

6. Sõjaõpetuste tegevuse korraldamine.

7. Punaväe kehalise kasvatuse korraldamine.

8. Mehaaniliste veabinõude tarvituse võtmine kahurväes.

9. Aktiivse või passiivse mere-sõjalaevastiku loomine mereranna kaitse teostamiseks.

10. Õhukaitse korraldamine.

11. Rügemendi ja suuremate väeüksuste staapide luurejuhatajate ettevalmistus ja kohustused.

12. Ratsaluurajate erikomandode moodustamine laskurrügementides.

13. Laskurrügementide kahurväe osade loomine.

14. Kas luureeskadronid ehk üksikuid ratsaluurkondasid („rasjedõ“) kasutada manööversõjas.

15. Sõjaväe määrustikkude küsimused.

Nagu ülaltoodust näha, harutatakse Nõukogude sõjaajakirjanduse veergudel õige mitmekesise tähtsusega sõjatehnilisi küsimusi, mis märksa kaasa aitab punaväe juhtide laialisele informeerimisele Nõukogude sõjanduse praegustest tähtsamatest ülesannetest ja päevamuredest; ühtlasi aitab see asjaolu märksa kaasa ka punaväe ülemjuhatusel ja rivijuhtide vastastikusele tutvumisele sõjaväe keskasutuse ja riviosade nõuete ja vaadete üle.

Nõukogude sõjanduse reaalsel teostamisel ja eduka arenemise suhtes võib diskussioonide korraldamist üldse õige suure tähtsusega teguriks lugeda.

M.

Praegune väljakahur- ja kahurväe taktika tulevad ümbermuuta tankide-vastaseks tegevuseks.

„The Journal of the Royal Artillery“ toob juhtkirja leitnant Truscotti sulest väljakahurväe relvade ja taktika modifitseerimise tarviduse kohta, millest siin väljavõtte ära toome. Oma sissejuhatuses selgitab autor selle küsimuse tähtsust, seletades, et kuna kahurväel kord tegemist oli kaunis aeglaselt liikuvate laskemärkidega, on tal nüüd võidelda sarnaste kiirelt liikuvate laskemärkidega, nagu lendmasinad ja kiirelt liikuvad tankid, mis, kui neid mitte aegsasti ei hävitata, meid endid hävitavad. Selles kirjutuses arutatakse ainult tankide probleemi.

Tanki tüüp, millega järgmises sõjas võidelda tuleb, on umbes 8 tonni raske ja tema maksimaal kiirus siledal pinnal liikudes umbes 45 versta tunnis. Tema relvastus oleks torni ülesseatud 1 kahur, mis umbes 6-naelaliste mürskudega laseb ja 2 ehk 3 kuulipildujat. Kahuri maksimaalne laskeulatuse oleks umbes 2.000 meetrit, kuid üle 1.000-meetrilise kauguse ei ole tulistamine enam väga mõjuv. Tanki soomus oleks ½“ kuni 1“ paks ja kumer, mis kuulidele kergelt rikosheti

sünnitaks. Tema ristlemise piirkonna raadius oleks üle 600 versta.

Tanki tarvitatakse jalgväe toetuseks ehk iseseisvalt tegutsemiseks ratsaväega. Tema ülesandeks on läbi murda, tiibadelt kallale tungida, ehk ümber haarata ja sellega kergendada jalgväele võidu saavutamist. Tanki suurimaks võimeks on tema liikuvus.

Kaitseabinõudeks tankide vastu on: lennukid, kes nende lähenemise üle hoiatusi annavad; jalgvägi kuulipildujatega ja kergete kahuritega, millega on kerge igalt poolt mööda pääseda; teised tankid, mis aga alati käepärast ei ole; tõkked, mis ka alati-õigeks ajaks valmis ei ole ja lõpuks väljakahurvägi, mis on kõige tähtsam kaitseabinõu tankide vastu.

Neid omadusi, mis on tarvilikud tankidevastasele kahurile, peab kaalumise alla võtma. Tankidevastane kahur peab hästi liikuv olema selleks, et tankide hädaohtu paraliseerida. Ta peab suutma väga kiirelt tegutsemist alustada, isegi otse rän-

nakkolonnist lasta võima. Tal peab ümberringi vaba pööre olema ja öla tugi suuna andmiseks. Ta ei tohi märgatav olla ja peab kiirlaskja olema, kuna ta võib vastamisi sattuda ühelajal mitme tankiga. Sellel kahuril peab olema iseseisev maastiku nurk, mis sihtimist kergendab. Mürski lendjoon peab olema lame, et kiirendada lähendamist. Mürsk ei tohi kergem olla kui 18-naelaline ja peab olema suure lõhke- ja läbitungimisjõuga.

Autor vaatleb selle järele praeguste kahurite kohasust tankidevastases sõjapidamises. Praeguseid kahurid on vaja ümber teha, et nad igasuguseks tarvitamiseks kõlblikud oleksid; see oleks kõige kokkuhoidlikum ja sündsam tee nende ärakasutamiseks. Praegune kahur on liig aeglane pööramiseks, pealegi ei ole tema pöördevõimalus küllalt lai. Ümberringi pöoret tuleb saavutada mõnesugusel teel ja see oleks võimalik kui lahvetile saaks tehtud neli saba — kompassi igale punktile üks. Praegune kahur ei ole küllalt liikuv.

Kõik asjaolud kõnelevad kahuri iseliikumise poolt. Kahuri üldraskus võiks olla umbes 4 tonni ja kõrgus umbes 5 jalga. Stabiilsuse tarvis peaks temal kaasa olema mingisugune puki- ehk tugisüsteem.

Järgmisena käsitletakse kahurasjanduse probleemid. Tankide attakeerimiseks on kolm võimalikku meetodit: tõkketuli, otsesuunitamine ja kaudne suunitamine. Tõkketuli väga suurt mõju ei avalda, sest peab meeles pidama, et ainult otsekohestel tabamistel on väärtus. Tõkketuld tarvitatakse ainult neil juhtumistel, kui vaatlemist on võimata toimetada, näiteks, suitsu pärast. Kaudne suunitamine on soovitatav sellepärast, et see võib ära katta suurema maa-ala ja selle moraalne mõju tanki meeskonna peale on suur. Aga et see tuli mõjuv oleks, on vajalik hea otseühendus vaatluspunkti ja kahuri meeskonna I-se numbriga vahel, milleks niihästi vaatluspunkti kui ka kahuri meeskonna I-sed numbrid üle pea asetatavate kuuldemikrofoonidega peavad varustatud olema.

Kuna telefoni traati võib ära lõigata, siis on suur väärtus raadio-telefonil; kuid seda ei pea mitte kaua ühel seisukohal tarvitama, sest vaenlane võib raadio abil tema asukoha üles leida. Laskemärgi liikuvuse pärast peavad andmed kaudseks suunitamiseks väga kiirelt ära hinnatud saama. Tuleandmist mingisuguse kindla eseme järele kontroleerides ja kaugust laskmisel järkjärgult laskemärgile lähendades, saadakse kiirelt mõjuvaid tagajärgi.

Praeguste relvadega tuleb otsesuunitamise juurde jääda. Side ei ole veel küllalt kohane kaudseks suunitamiseks. Patareil peab kaugusmõõtja olema. Kuna laskemärk väga kiirelt liigub, siis võib teda tuleklambrite vahele võtta alla 1000-meetrilise kauguse peal.

Autor võtab selle järele vaatlusele tankidevastaste kahurite taktilise käsitlemise. Tuleüksus peab koosnema vähemalt 2 kahurist kogutule andmise vajaduse pärast kiirelt liikuva laskemärgi pihta sarnastel kohtadel, kus tule lähendamine laskemärgile raskendatud on. Attakeerides kahte tanki suurema kauguse peal, tuleb esiteks koondada tuli ühe peale ja pärast teise peale, vähema kauguse peal aga püüda neid üksteisest lahutada. Tankidele, mis on kaitseribast läbi tunginud, peab tuld andma kaotuste peale vaatamata, mis see oma meeste hulgas võib sünnitada.

Rännakul mängivad tankid rekognostseerivat osa, kõrvaldavad takistused, mis rännakul oleva kolonni liikumist võivad takistada ja kaitsevad kolonni vaenuliste tankide eest. Väljakahurvägi peab tankidele nende ülesannete täitmise juures abiks olema. See väljakahurvägi, mis aitab tankidel liikuvat kolonni kaitset, peab jääma tiibadele ja liigub edasi hüpete kaupa seisukohtasid vahetades, ehk läheb esheelonina. Traktorite abil liikuv kahurvägi on selleks kõige kohasem, sest see peaseb igalepoole tee kõrvale. Tagumiste liinide (arjergardide) tegutsemisel on viimasteks üksusteks positsioonil tankid ja need peavad hästi kaitstud olema kahurväe poolt. Väljakahurvägi peab valvel olema, et vaenlane tiibe ümber ei haaraks. Suitsumürsk on tarvitamiseks väga kohane. Väljakahurväge peab määrama tankide kaitsemise juures iseseisvalt tegutsema.

Mis puutub tankidevastaseid kahurid positsioonidel, siis näitab leitnant Truscott, et neid kahurid on tarvis üles seada sakilise joonena, sellepärast, et tankid võivad läbi murda ja patareide kallale tungida tiivalt. Patarei tiival olevad kahurid tulevad tahapoole asetada, nõnda, et ühegi kahuri tuleandmine ei saaks teise kahuri poolt takistatud.

Patarei peab teravalt silmas pidama, et positsiooni läheduses mingisugust surnud ruumala ei oleks, kust tankid takistamata patarei juure võiksid roomata. On sagedasti tarvilik üht kahurit juurepääsuteede katteks üles seada. Kuna kahurite paigutus sarnane on, mis neile võimaldab kogu maa-ala tulistamist ümberringi, peab laskemoona-traktor kahurite lähedale nõlvakusse asetatud ja laskemoon iga kahuri juure valmis pandud olema.

Asudes tankide kallaletungimise tagasilöömisele, peavad kahurid silmapilkseks tegutsemiseks valmis olema. Mõned kahurid asetatakse tähtsaid punkte, nagu sildu ja teesid, kaitsema.

Väljakahurvägi on võitluses tankidega kõige tähtsam tegur ja sellepärast on meie ülesandeks soetada isekäivat relva, mis igakülgselt liikuv ja millele kergelt võimalik oleks tuleandmisel igakülgsed suunasid anda.

J. A.-n.

Reserv-kapten Madis Reintal †.

Nekroloog.

Saatuse kuri käsi riivab ikka rohkem meie Eesti Vabadussõja-aegsete kangelaste peret. Kurba sõnumit kuuleme meie mahajäänud: mullapöue on varisenud 1. XI. s. a. alles noores meheas, patriotismist leekiv kangelane kapten Reintal. Tundsin teda Vabadussõjas pikemat aega, kui

intelligentset, korrektset, alati teguvalmis ja kõlbiselt kõrgelseisvat ohvitseri, kes oskas ja suutis olla ülemaks omale alluvatele sõduritele lahingus ja vabal ajal, neid sütitades kodumaa armastusele ja kanglastegudele. Vaprus — see oli tema poolt nende hinge istutatud. Oma kaasvõitlejate ohvit-

seride vastu — alati vastutulelik, heasüdameline ja avitav. Kuid ka manala armastab niisuguseid häid ja ausaid, mispärast Sa ka siit pidid lahkuma, leinama jättes paljud Vabariigi ohvitseride ridades ja samuti koolipöõlul. — Kapten Reintal tuli teenistusse sõjaväkke — 7-sse jalgväe rügementi — aprillil 1919 a., kus ta kompani ülemaks määrati ja lahingutest punaste vastu Panikovitschi ja Ratschevo mõisate all osa võttis. Oli tegev Irboska valdamisel, võttis osa pealetungimisest Ostrovi sihis ja 4-da kompani ülemana — Irboska kindlustatud liinil. Vahepeal oli õpekompani ülemaks, kuni määramiseni 2. pataljoni ülemaks. Õpekompaniga pani seisma jõulupühade ajal 1919 a. punaste läbimurdmise katse Riia-Pihkva kiviteest lõunapoole, — Velje ja Belkovo külade juures, kus lahing nii kaua kestis, et kapten Reintal omad jalad lõpuliikult ära laskis külmada. Selle tagajärjel sai ta

kurnava tiisikuse, mille ohvriks ta nüüd langes. Tema energilise tegevuse juures saivad mitukorda tugevamad punaste väeosaad laili pillatud ja ärahävitatud, ning nende pealetung seisma pandud — Kuid ka kurnava tiisikuse idud kasvasid energilises juhis... Peale rahutegemist pöörab kapten Reintal tagasi eraellu ja pühendab ennast koolipöõlule, kuid siin kuuleme juba leinahelisisid — üks vapper kodumaa poeg on varisenud!... Varisenud on see, kellel kõige kallim oli Eesti iseseisvuse idee ja Vaba Eesti pind... Sina oled kadunud meilt, kuid Su leegitsevad sõnad, Su eeskujulikkus, kõrge armastus isamaa vastu ja Su mälestus — see kõik jääb kustumatult meie keskele elama. Üks on meie soov: puhka rahus igavest und raskete ohvrite eest vabastatud ja Sulle nii kalliks olnud mullas!

Kapten E. Elken.

Telegraafi-telefoni kõnede pealtkuulamine.

Telegraafi-telefoni kõnede pealtkuulamise kunst ei ole veel kuigi vana. Esimestena tegid sel alal katsed sakslased 1916 a.; pisut hiljem leidis see luureabinõu tarvidust liitriikide armeedes. Vene sõjaväes võeti esimesed pealtkuulamise jaamad tarvitusele alles ilma sõja lõpuperioodil, ja mäletavasti ei saadud nende kasutamisel enne revolutsiooni omandada kuigi tuntavaid kogemusi. Ka enamlaste ajal ei ole pealtkuulamise asjandus — Vene punaväes edusamme teinud. Eesti vabadussõjas oli vaenlaste kõnede pealtkuulamine täiesti terra incognita — tundamata maa.

Varemalt, kui telegraafi-telefoni teel edasiantavate kõneluste pealtkuulamise aparaadid alles tundmata olid, saadeti vaenlase kaevikute lähedusse vahvamaid mehi, kes pidid kuulama vaenlase sõdurite rääkimisi, varjates endid vaenlase traattõkete taga. Loomulik, et sel teel ei võinud saada teateid, millel operatiivses mõttes teatav kaal.

Nagu juba alguses tähendatud, leiti 1916 a. pealtkuulamise aparaadi näol lootusrikkam teadete muretseja vaenlase üle, kui seda oli inimene-luuraja. Aparaaadi tähtsamaks osaks peab lugema raadio-telegraafi kõvendajaid, millede juurest hargnevad vaenlase suunas väljakaabli juhed. Aramahutatult rinde lähedale aukudesse ehk muude varjete taha, kujutasid need aparaadid vaenlase liinide induktsiooni mõjul endast kasulikke teadeteallikate, eriti esimesel ajal peale nende leidmist, kus vaenlase poolt vastuabinõusid tarvitusele ei teatud võtta. Saadi teateid vastaselahingüksuste koosseisu, vahetuste, täienduste saatmise, kavatsetavate operatsioonide jne. üle. Sageli tehti pealtkuulamise abil kindlaks tuleliinil seisvate diviiside, rügementide ja patareide numbrid; kinnipüütud telegrammid ning telefonogrammide andsid võimaluse aegsasti ettevalmistusi teha vaenlase rünnaku vastuvõtmiseks. Peale otsekoheste telegrammide-telefonogrammide kinnipüüdmist omab suure tähtsuse ka vaenlase telegraafi- ning telefonivõrgu töötamise iseloomu jälgimine. Olles tuttav vaenlase telegraafi-telefoni töötamise iselaldusega, võib kohe tähelepanna, mil töö harilikust normist kõrvale kaldub. See kõik aitab paljastada vastase kavatsusi ja plaane.

Tüübilise näitena tuuakse harilikult juhtumine 7. septembril 1917 a., kus inglasterd Saksa telegrammi kinnipüüdmise teel korda läks endid aegsasti sakslaste kallal tungi vastu ette valmistada. Telegramm sisaldas kategoorilist pealetungi käsku, kuid see, et sakslased pealetungida kavatsevad, selgus inglastele juba enne

telegrammi kinnipüüdmist. Nimelt registreeriti enne seda haruldaselt suurel arvul telefonikõnesid sakslaste liinidel, mis oletama sundis erakorralist väljaastumist. Kell 10.20 kuuldi väga närvilikke kõnelusi, mis juba iseenesest kohustas inglasi valvel olema. Üheks kavatsetava rünnaku tunnuseks oli veel asjaolu, et hommikul kell 4.40 toimetati kellade ühtepanekut. Tõesti algasid sakslased samal päeval kell 5.40 rünnakut, kuid löödi suurte kaotustega tagasi.

Ilmasõja lõpupoole võeti kõikides sõjavägedes tarvitusele hoolikad abinõud pealtkuulamise hädaohu kõrvaldamiseks, kuid mitte alati ei annud nad soovitud tagajärge. Sellest kõneleb väljavõtte aruandest, mis Saksa side-eriteadlaste koosolekul ettekantud: „Meil läks pea alati korda aegsasti teateid saada vaenlase kavatsetavatest rünnakutest. Hoolimata sellest, et prantslased maksuma panid kõige valjema distsipliini telefoni kõnede pidamisel, osaksime meie siiski, arvestades Prantsuse telefonistide ja telegrafistide iseäraldusi, harjumusi ning vääratusi, ja võrreldes hoolsatel tähelepanekutel kogutud andmeid, dialekti iseäraldusi, kõnekäänusid jne., iga Prantsuse diviisi tarvis kokkuseada eritunnuste nimestikku, mille kogu rindele teatavaks tegime. Meie teadsime alati, kunas see ehk teine prantslaste osa ühest piirkonnast lahkus ehk teisale ilmus.“ (Kpt. Pleger — Tehnika i Sn. Arm. 1924.)

See väljavõtte on väga iseloomustav. Ta laseb aimata, millised võivad olla hästi korraldatud pealtkuulamise tulemused; ühtlasi kriipsutab ta alla pealtkuulamise organisatsiooni algnõude: saadud andmete kõige hoolikam ja järjekindlam süstematiseerimine. Ainult siis, kui saavad arvesse võetud kõik iseäraldused, nagu väljarääkimine, kõnekäänud, dialekt j. m., millel esimesel pilgul ei näi olevat mingisugust tähtsust, kuid mis ometi annavad rikkaliku materjali järeltuste tegemiseks, — võib pealtkuulamine anda nõuetavaid tagajärge, ka vaenlase kõige valjema distsipliini juures telefoni-telegraafi tarvitamisel. Sealjuures peab aga oskama end hoida eksitusse sattumast vaenlase fiktiivkõnede mõjul.

Puudutamata jättes kõnede pealtkuulamise organiseerimise ja kasutamise üksikasju, mis kuuluvad vastavate eri-instruktsioonide paragraafide hulka, peatame ainult nendel põhimõtetel, millistel tugenes pealtkuulamine ilmasõjas.

Telegraafi-telefoni kõnede pealtkuulamine on kõige lihtsamalt teostatav siis, kui vastane tarvitab ühejuhe-

lisi liinisid. Sel juhtumisel tömmatakse kõvendaja juurest, mis tuleliini lähedusse asetatud, üks ehk mitu väljakaabelijuhet vaenlase kaevikuteni (300 — 500 sammu kaevikut) ja ühendakse maaga.

Raskemaks kujuneb kahejuhelistel liinidel peetavate kõnede kinnipüüdmine. Kinnipüüdja juhe peab niisugusel korral minema rööbasjoones vaenlase juhedega, pealegi võimalikult viimase lähedalt (kuni 75 sammu); maaühendused peavad olema kõigi nõuetele vastavad.

Need näited annavad üldise ettekujutuse kõnede pealtkuulamise tehnikast, mida toimetatakse harilikult erilisel ettevalmistatud ja hästi vaenlase keelt tundvate telefonistide kaadri kaudu.

Teiseks pealtkuulamise organisatsiooni ülesandeks, peale vaenlase kõnede kinnipüüdmise, on oma telefoni kõnede korralliku pidamise ja liinivõrgu ning tehniliste vahendite korrasoleku kontroleerimine. Erakorralistel juhtumistel pannakse pealtkuulamise jaamade peale ka kohustus lahingutes viibivate oma väeosade signaale vastu võtta.

Mitte vähem, kui kaks korda päeva jooksul peavad pealtkuulamise jaamad oma teated kindlaksmääratud vormi järele vastavatesse staapidesse edasi saatma. Kui aga kinnipüütud teade on erilise tähtsusega ja nõuab rutulist edasi saatmist, siis antakse ta edasi kas telefoni-tegegraafi ehk muul teel, ilma harilikkuete vorminõuete täitmata ja tingimata mitmesugusel teel, näiteks telefoniaga, tuipostiga ja kiirkäskjalaga.

Lõpuks märgime üles mõned abinõud, mis telefoni-telegraafi kõnede pealtkuulamise ärahoidmiseks vastuvaldemata tulevad tarvitusele võtta. Kõige elementaarsemad abinõud selleks oleksid järgmised:

1. Kaheverstalises fronditaguses maaribas tarvitada ainult kahejuhelist telefoni-telegraafi liine.
2. Kõik liinid ehitada võimalikult perpendikulaarselt frondile, mitte milgil tingimisel paralleelselt.
3. Telefoni kõnesid tarvitada ainult möödapääsemata vajaduse korral, ühtlasi pidades kõigevaljemat telefoni-telegraafi kõnede distsipliini.

-ms.-

Rohkem tähelepanu Vabaduse ristile.

Oli juhus tähele panna 26. okt. s. a. iseloomustavat nähtust. Tänaval liigub leinarong. Maetakse sõjaväelast — Vabadusristi kavaleri. Rongi ees kantakse padjal kadunu Vabaduse risti. Kuid nii mõnigi möödamineja ohvitser ja allohvitser ei võtnud vaevakski Vabaduse ristile ja tema omniku põrmule viimast auavaldust üles näidata, kuna aga rongi eesotsas sammujat noorukest ohvitseri kõik tervitasid! . . .

See on kurb. Tähtsamaks mälestuseks meie noorele kaitsevæele ja rahvale on Vabaduse rist, mis on annetatud vapramatele ja ausamatele isamaa poegadele meie vabaduse kättevõitmise juures ohverdud vere hindamiseks ja iseseisva riigi loomistöö eest.

Kas ei ole meie, selle riigi vabad kodanikud, nende kangelaste vastu aukartust ja tänu võlgu? Kas ei tuleta Vabaduse rist meile meelde mitte ammu möödunud raskeid päivi, mil need vapramad ja vääriisemad mehed oma elu, tervist ja vara ohverdades, julmi vaenlasega meie riigi olemasolu eest ennastalgavalt heitlesid? Kas ei kohuta see meid, olgu kaitsevæelasi ehk kodanikke,

nüüd neid kangelasi ja neile annetatud Vabaduse risti vääriiselt austama?

Tegelikus elus aga paistavad, kahjuks, silma hoopis vastupidised nähtused! . . .

Kurb ja raske tunne asub rinda, kui näed kaitsevæelasi, isegi kaitsevæe juhte — nooremate õpetajaid, kes Vabaduse ristikult täitsa ükskõikseks, külmalt ja tähelepanemata mööda lähevad. Väga halva eeskujuga annab kaitsevæe juht sarnase ükskõiksusega ja tuimusega just tema kasvatada olevatele noortele.

Sõjaväeline viisakus ei keela ju kätt mütsi äärde tõstmast, et sellega Vabaduse risti austada. Ei ole see ka sugugi häbistav ega raske, kui meie oma kallima mälestusmärgi ees sõjaväelist lugupidamist avaldame.

Kaitsevæe juhtide ja seltskonna tegelaste kohus on kustuvat lugupidamist Vabaduse risti vastu sõjaväelaste ja kodanikkude keskel elustada, seda kasvatada ning arendada, sest selles väljendub ju meie rahvustunne ja oma vabaduse hindamine.

F. K.

Maapealne kaitse õhujõudude vastu.

Maapealse kaitse ülesandeks on: kaitsmine vaenlase väljavägede pealetungimise eest ja vastase õhujõudude hädaohtlase tegevuse paraliseerimine. Võimalust mööda peab ka kogu riigi territoorium õhupealetungi eest kaitstud olema.

Selle ülesande täitmiseks on maapealse kaitse teenistuses seniajani olnud kahurvæe patareid, helgiviskajate patareid, kuuldeaparaadid ja kuulipildujad; neile lisaks on veel maskeerimine. Tulevikus arvatavasti antakse juurde veel aerostaatide kompaniid, kes oma õhupallide vastava tegevusega kaitsele tublisti kaasa aitavad.

Kõik need abinõud peavad kaheks kategooriaks ärajaotatud olema: 1) abinõud, mis väljavägede kasutada ja 2) abinõud mis määratud sisemaa kaitseks.

Õhkmärkide patareid on niihästi pealtungi (vaenlase õhujõudude ründamine igalpool, kuhu tuli ulatab), kui ka kaitse iseloomuga ülesanded.

Õhkmärkide kahurvæes on taktiliseks üksuseks grupp, mis koosneb kolmest 4 kahuril. patareist. Patareid on kahes kategoorias: liikuvad ja poollikumatud. Liikuvad patareid on tegevad armee piirkonnas ning jagunevad kergeteks ja rasketeks. Kerged on varustatud 75 mm. kahuriga, ja rasked — 105 mm kahuriga, mis

liiguvad autojõul. Poolliikumatud patareid on määratud peajasjalikult just sisemaa kaitseks. Nad on varustatud 75 ehk 105 mm kahuritega platvormidel. Eri-lise tähtsusega punktide kaitsemise otstarbeks antakse neid patareid ka armeele täienduseks.

Patareidelt nõutakse igasuguse olukorra juures, olgu see rännakul või puhkusel, õhkmärkide ilmumisel oskust kõige kiirema tule avamiseks. Vaenlase aviat-siooni tegevuse jälgimiseks luuakse terve süsteem vaatlus- ja kuuldejaamu, millised on kohustatud kogu aeg esinema nii tähtjaliste kui ka erakorraliste teadaannetega.

Helgiskajate patareid koosnevad igaüks 4 rühmast (section); igas rühmas 4 helgiskajat ja 1 kuuldeaparaat. Need patareid jagunevad ka armeel ja sisekaitse patareideks.

Helgiskajate kaliiber — 100—200 cm. Nende ülesanne on nii kahuritele kui ka oma lennukitele öösisel luurkäikudel abiks olla.

Kuuldejaamad on abiks kahurväele ja helgiskajatele. Kuulamine sünnib kas otsekohelelt kõrvaga, või omapäraste kuuldeaparaatide läbi. Ka kuuldejaamad ei suuda suuremat kasu tuua, kui neid üksikult tarvitada. Neid peab terve võrk olema, et siis mitmete võtete abil siit ja sealt, oleks võimalik tähelepandud objekti asukohta kindlaks teha. Kuuldeteenistus öösel peab helgiskajate tööga lähedalt seotud olema. Helgiskajad ja kahurid tulevad nii asetada, et nad üksteisele tüliks ei oleks.

Ilmasõjas tarvitati õige mitmesuguseid maskeerimisabinõusid. Neist eriti tähelepanu vääriks tuleb lugeda kahte: maskeerimine valgusega ja maskeerimine pimendamisega.

Valgusega maskeerimist tarvitatakse harilikult öösel. Ta seisab selles, et suure energiaga valgusallikaast juhitakse ülesse määratu palju kiiri, millised ülevalt vaadates üksiku valge plekina paistavad, ja mille taga midagi näha ei ole.

Pimendamisega maskeerimist tarvitatakse päeval. Ta seisab selles, et teatava maa-ala kohal luuakse laiaulatusline ja läbipaistmatu suitsusein. Suits on kahte seltsi: soe (mida peale väljalaskmist juhtida ei saa) ja külm (mida võib juhtida).

Suitsseinadel on kaks eesmärki: hoiatusline, — peatamiseks on vaenlast eksiarvamisele viia, ja kaitse-line — teatava punkti varjamiseks.

Kaitsepallid kujutavad endast 170 kub. mtr. mahutusega balloone, millised peatavad ligi 4500 mtr kõrgusel. Kui lennukid nende pallidega ülesveetud kaabelite otsa juhtuvad, saavad nad kas hävitatud või maanduma sunnitud.

Niisuguste pallide läbi hukkusid Veneetsia ümbruses 8 Austria lennukit. Neid tarvitatakse ainult ööseti ja peajasjalikult sisemaa kaitsmiseks.

Andmetel S. Lects.

Ülevaade sõjalaevastikkude tegevusest.

Momendi kohta.

Sõjalaevastikkude üldtegevuses võib kahte arenmisharu tähele panna, mis ühenduses 1922 a. Washingtoni konverentsiga. Ühed riigid viivad oma merijõudude laevade koosseisu kuni määratud normini, kuna teisel pool üle selle normi olev tonnaash kas lammutamiseks või teiseks otstarbeks kasutatakse, mis puhtlahingliste ülesannetega seotud ei ole ja kusjuures lahingrelvad ja soomus neilt kõrvaldatakse.

Ühtlasi sünnib suuremate manöövrite abil ja ilma sõja vaatluste alustel nüüdisaja sõjalaevastiku taktiliste omaduste kindlakstegemine. Märgata olev veelal- ja õhujõudude suurendamine laseb ühtlasi oletada nende tähtsuse kindlakskujunemist, kuna teiselt poolt ka liini laeva tüüp edasiarenemas on. Uudiseks tuleks nimetada täielisel määral suitsukatete tarvitamisele võtmist, mis ka juba katsete ajajärgust üle on saanud.

Eesti.

Sõjalaevastiku tegevus. Läänemere laevastiku divisjon lõpetas navigatsiooni 7. oktoobril ja laevad asusid talikorterisse. Navigatsiooni jäivad divisjoni koosseisust t-p. „Sulev“, kellel veel sõidud ees ja V-l. „Laine“ — ühenduste pidamiseks merikindlustega.

Traalerite salkkond töötab edasi, traalides Kaku-mäe kohal olevaid sügav-miinivälju, kuna Soome lahes ja läänepool Naissaart asuvad väljad läbitraalitud.

1 paar traalerid töötab Muhu väinas uppund sõjavaru- tegevuse kohtade kindlaksmääramise ülesandega, kusjuures nad ühtlasi mööda randa väljauhutud miinid kokku korjavad ja ladusse viivad.

Õpetegevus. 1. novembril algab tegelust II Meriväe jungide kursus 3 klassiga: a) kahur, b)

elektri-galvanöör- ja c) signaali-kangusmöödu aladel Seekord sünnib kursusel ka spetsialistide ja allohvitse ride ettevalmistus merikindluste jaoks.

Veelaluspaaatide küsimus. Merijõudude staabil on praegu selgitustööd käimas Vene-Balti tehastes pooleli valmisolevate 2 veeluste miinipanjate kasutamise küsimuse juures. Nagu selgund, võib neid peale ümberehitust ka veeluste-torpeedopaatidena kasutada.

Reserv abilaevade nimestikku on arvatud traaler „Lehtma“ 20. septembrist ja ülestõstetud kestvamale hoiele.

Merijõudude laevadevahelised signaali-võistlused korraldati 8. ja 9. oktoobril s. a. Parimad tulemused näitasid 173 tähte minutis semafooris ja 112 tähte morsel.

Lennukite pommeide leid. Hiljuti leiti Kuressaare lähedalt merirannast hulgaliselt lennukite pomme, mida meri välja uhtunud. Kohalesaadetud traaleri „Olevi“ poolt hävitati pommid ära, mis kõlbmatud leiti olevat. Arvatavasti on siin tegemist pommidega, mis 1917 a. Saksa lennukilt alla heideti Vene laevadele ja mis märki ei taband.

Inglismaa.

Scapa Flowis hukkund laevade päästetööd pakuvad merisõja ringkondes praegu suurimat huvi. Nimelt hukutasid sakslased 1918 a. seal oma sõjalaevastiku, et neid mitte liitlaste valdamisele anda.

Päästmise tööde eeltöödega on juba lõpule jõutud kahe suurema lahingulaeva „Seydlitz“ ja „Hindenburg“ juures (26.000 ja 24.000 tn.) ja neid arvatakse 48 tunni kestvusel ülestõsta võivat. Peale seda tulevad ülestõstmisele 21 destroyerit.

Peale ülestõstmist viiakse laevad Queensborough'i dokki.

Lahingharjutused. Atlandi I liinilaevade ja II kergeristlejate eskaadrid viibisid juuli kuul kaliberlaskeil oma 15,2 cm kahureid 9000 meetri kaugusele, kusjuures märklaev „Agamemnon“ omal aurujõul edasi liikus, juhitud ühelt torpeedohävitatalt raadio teel. Märklaev on tugevasti vigastada saanud ja ainult rokke korgi tarvitamise abil veepeale jäänud.

Tähelpanu väärt oli, et laevamasinad ja roolimis-saadised vähe vigastada on saanud 2 tunnise pommitamise kestvuse peale vaatamata, nii et laskete lõpuni võimaldus märklaeva sik-sak kursiga minna lasta. Ainult algkiirus — 15 sõlme — vähenes lõpuks tuntuvalt.

Samasugustel tingimustel korraldati laskeid ka miinihävitatajailt 10,2 cm kahuritest.

Liinilaev „Warspite“ lahkub kestvamaks ajaks rivist ja läheb ümberehitusele, nimelt ehitatakse temale juure torpedo- ja miinivastased kümhid.

P. A. Ühisriigid.

Juhtiva koosseisu puudus. Liinilaevadel on ühenduses raadioteel tulejuhtimise asjanud ja masina-teenistuse edenemisega tarve tulnud juhtivat koosseisu suurendada. Ühenduses sellega tekib ohvitseride puudus, mis juba kaldaasutustes ja väiksemates laevades tunda oli. Sellest loodetakse üle saada sel teel, et ülemlieitnante komandeeritakse kõrgemaile kohtele kohuste täitjaks.

Uus veealuslaevastiku kool on juuli algul New-Londonis avatud. Seal valmistakse ette veealuslaevastiku teenistuseks juhtivat koosseisu igas auastmes ja peale selle sünnib seal ka eriala-meeskonna ettevalmistus.

Õnnetus. Veealuspaadid „S-33“ ja „S-35“ põrkasid San-Diego juures veealusõppustel kokku, kusjuures „S-35“ ainult kergesti vigastada sai.

Jaapan.

Lammutamise. Washingtoni konverentsi nõuete järgi on luurlaevad „Asabi“ ja „Shikishuna“ peale soomustornide ja küljesoomuse kõrvaldamist õpelaevadeks muudetud.

„Mikasa“ jääb peale tornide lammutamist mäles tuslaevaks Venä-Jaapani sõjast. „Aki“, „Satsuma“ ja „Hizen“ kasutatakse peale relvade eemaldamist märklaevadena. „Amagi“, „Ikoma“, „Ibuki“, „Kashima“ ja „Katori“ vrakeeritakse ja müüakse ära vana metallina. Samuti ka „Tasa“ ja „Ivani“, esimene — peale stapelilt allalaskmist. „Setsu“ jääb blokshiiiriks ja „Kagu“ jääb lennukite emalaevaks.

Prantsusmaa.

Veealuslaev „Requin“ lasti juuli kuus stapelilt vette Cherbourgis ja lõpulik valmisaamine on oodata aprillis 1925 a. Tema veeväljasurve on 1150 tonni, sukelduti 1440 t-ni, pikkus 78,3 m., laius 6,8 m., keskmine süvis 4,5 m. Relvastus: 1—10 cm kahur ja 10—55 cm torpeedotoru, 2 kahetaktilist Dieselmootori à 1410 J. H. P. — veepealseks tegevuseks ja 2 elektrimootori à 900 J. H. P. — veealussõiduks. Kiirus veepeal 16 sõlme ja allvee — 10 sõlme.

Nant'is lasti stapelilt alla augustis ka hävitaja „Tigre“.

Manöövrid. Septembris korraldati suuremad manöövrid Brest'i piirkonnas, millest meriminister osa

võttis. Manöövrid pidid selgitama sõjakuulutamise aegset tegevust veealuslaevade ja hävitajate poolt.

Itaalia.

Manöövrid. Esimest korda peale 1910 a. korraldati sel aastal Itaalias sõjalaevastiku poolt üldmanöövert. Esimeses osas võeti läbi taktiline ettevalmistus ja lasked, kuna teise osa moodustas suurim strateegiline manööver, kus pidi selguma vaenlase tagasilöömine Itaalia sõjalaevastiku ja õhujõudude poolt. Lõputulemuse järgis ajakirjandus suure huviga, kusjuures kaks vastupidist seisukohta omati. Ühelt poolt ei loeta merel tegetuseid õhujõudusid mõjuvaks vahendiks praeguse tehnilise arengu juures, mida näitas see, et õhujõud rünnakuni ei tulnud, ja teiselt poolt loetakse ka veepealsete jõudude piiratud tegevuse tõttu liinilaevu vanamoeleiks lahingvahendiks. Kuid ühtlaselt pooldavad mõlemad pooled sõjalaevastiku suurendamist.

Manöövrite lõpul sünnib kuninga poolt laevastiku ülevaatatus.

Uued ehitused. 1922 a. ehitusprogrammi järele ettenähtud 2 ristleja, 4 hävitaja ja 4 vaatluslaeva ehitus laieneb 18 uue laeva juurdelamisega ja nimelt 8 „Sauro“ tüüpi hävitajaga, 6 veealusristlejaga ja 4 miinipanijaga.

Uue veealuslaeva „Balila“ tüübi kohta on andmed selgunud: veeväljasurve veepeal 1300 t., sukelduti 1600 t., pikkus 86 m, laius 7,5 m, süvis 4,3 m. Kiirus vee peal 18,5 s. ja vee all — 10 sõlme. Relvastus: 8—53,3 cm torpeedotoru, 2—10 cm kahurit, 1—53,3 cm toru miinide väljapanekuks ja 18 miini; 2 mootorit à 2100 J. H. P. ja 2 elektri-mootorit. Masinad ja juhtimiseadised on asetatud kesk laeva, kuna vööri ja ahtri osas on ettenähtud relvastus ja hallasti ruumid. Autoriteetse arvamise järgi on sarnane asetus otstarbekohasem ja sellepärast ka sõjalisest küljest väljaminees tuleb neid laevu Prantsuse „Requin“ tüübile celistada

Hispaania.

Juuni kuus lasti pidulikult vette kergeristleja „Pricipe Alfonso“ kuninga juuresolekul.

Nõukogude Vene.

Manööver. Kestis 3. oktoobrist kuni 7. oktoobrini 1924 a. Manöövrite ajaks sõitis Moskvast Kroonlinna Punase laevastiku juhataja.

Manöövritest võtsid osa: liinilaevad „Marat“ ja „Parischkaja Kommuna“, „Respublika“ ja arvatavasti soomusristleja „Rjurik“; ristlejatest „Aurora“ ja vist „Svetlana“, mille ehitus kuuldavasti on lõpetatud; kuni 10 „Novik'ud“ tüübilist miiniristlejat (esmintso), 7—8 veealust paati, 10—15 vähemat sõeküttega miinilaeva; peale selle traalerid, vahilaevad ja transportlaevad dessant-komandodega punaväest. Manöövritest võtsid osa veel 30—35 merilennukit ja maalennuvägi.

Laevastik jaotati „punasteks“ ja „sinisteks“. „Sinised“ sõitsid 3. oktoobri päeval välja, „punased“ — 3—4 tundi hiljem. „Siniste“ ülesanne oli peale tungida punastele ja hävitada neid. „Punaste“ ülesanne — kaitseda Kroonlinnale ligipääsu. „Sinistel“ õnnestas dessanti maale saata ja seal viibivaid „punaste“ osasid eemale tõrjuda; viimased, abivägesi juurde saades, paiskasid „siniste“ dessandi merde tagasi, sealjuures vangisid saades. „Sinistel“ oli jõuliselt ülekaal, kuna „punastel“ jälle parimad võitlustingimised.

Manööver lõppes täieliku „siniste“ lüüasaamisega. Peale manöövri lõppu 7. oktoobril korraldati üldine laevastiku paraad, mille võttis vastu Punase laevastiku juhataja. Manööver pidi olema suviste õppuste lõputkatse, pidi näitama laevastiku lahingvõimet. Punase laevastiku juhataja olevat manöövri tagajärgedega täiesti rahule jäänud.

Manöövrite puhul tõivad Nõukogude Vene aja-lehed õige pikki kiitvaid artikleid.

Praegu on abiristleja „Vorovskij“ välissõidus, sõites välja Arhangelskist. Sõidu lõpu siht — Vladivostok. Viimaste teadete järele on ta praegu Singapuris. Isiklik koosseis on suuremalt osalt pärit Baltimere laevastikust. Lgs.

Leedu sõjaväe kroonika.

Ohvitserid väljamaa koolides. 1924/1925 õpeaastal on väljamaal õppimas 2 kolonel-leitnanti, 4 majorit, 2 kapteni ja 3 vanem-leitnanti, üldse 11 ohvitseri; nendest Belgia sõjaakadeemias — 3, Tšecho-Slovakkia intendandi-akadeemias — 2, Prantsuse kahurväe koolis — 1, Prantsuse inseneriväe koolis — 1 ja Belgia inseneriväe koolis — 1.

Raamatukogud. Rügementide ohvitserkogude raamatukogudes on 14.254 köidet, rügementide sõdurite raamatukogudes — 21.953 köidet.

Sõjaväe esitajaks Tšecho-Slovakkiasse määrati major Gedraitis, Kovno sõjaväeringkonna end. staabi-ülem.

Piirivalve. Tollipunktide ülemate koosolek tunnistab tarvilikuks riigipiiride valve üleandmist kas sõjaväele ehk jälle ellu kutsuda sõjaväelist piirivalve organisatsiooni, mis rahaministeeriumile alluks. Praegu valvab piire siseministeeriumile alluv piiripolitsei.

Sõjakooli (2 aastane normaal-kursus) käesoleva aasta septembri kuu lend andis 48 leitnanti.

Kõrgemad ohvitseride kursused (1 aastane) lõpetasid k. a. augustis 69 ohvitseri. Kahurväe osakonnas (2 aastane kursus) õpib praegu 17 ohvitseri. 1924/1925 õpeaastaks võeti kursustele 53 ohvitseri.

Peale suurvürst Vitovti nimelise Leedu kõrgemate ohvitseride kursuse töötavad veel ohvitseride tehnilised kursused (2 aastane kursus), elektro-tehnika ja ehituse osakondadega, ja ohvitseride lennukursused.

Kaitseminister Daukantas (end. Vene mereväe kindralstaabi 2. j. kapten) teeb pea igal nädalal lennukil sõitused väeosadesse. Vilkomiris murdus maanumisel lennukil saba ja ainult õnneliku juhuse tõttu jäid minister ja lendur vigastusteta.

Leedu sõjateadusline selts asutati 15. juulil 1923 a. Seltsi siht — liita sõjateadusest huvitud ohvitseri ja laiali laotada sõjateadust sõjaväes ja seltskonnas. Seltsi juhatus asub Kaunases. Töötavad järgmised sektiioonid: taktika, majandusteadus, sõjaväe statistika, raamatukogud — bibliograafia, ajalugu, sõjaväe tervishoid ja õigusteadus. Sektsioonide loomine kestub. Lähemas tulevikus asutatakse kõlblus-kasvatusteline, ratsaväe ja kahurväe sektiioonid. Kolmes sõjaväe ringkonnas töötavad ringkonna haruseltsid. Peale selle töötavad kolm garnisoniringi, mis ühendavad mitme väeosa ohvitseri, ja veel 4 lahus asuvat rügemendiringi. Selts on koondanud üle 300 ohvitseri ja arendanud õige laialdase tegevuse. Esimeheks on kindralstaabi kindral Radus-Zenkavičius (kõrgemate ohvitseride kursuse ülem), ülemsekretäriks —

major Steponaitis (sõjaväe õppeosakonna ülem). Seltsi häälekandjaks on sõjateadusele pühendud 6 korda aastas ilmuv „Musu Zinynas“. Uuest aastast peale kavatakse 2 korda kuus väljaandma hakata ohvitseride häälekandjat „Karininkas“ ohvitser.

Kirjastamine. Peastaabi õppeosakonna kirjastusel ilmus 1923 a. järgmisel arvil mitteperioodilisi väljaandeid: määrustikke ja juhendisi 11 tk. — 37.518 eks., õppe- ja käsiraamatuid 12 tk. — 20.248 eks., ajalugu ja bibliograafia 3 tk. — 2485 eks., sport 3 tk. — 8375 eks., kokku 29 väljaannet 68.626 eksemplaris.

Perioodiliste väljaannetena ilmusid:

„Musu Zinynas“ (Meie Teataja) 6 numbert; „Karys“ (Sõjamees) — 50, „Kitu Valstvbui Karinomenés (Välisriikide sõjaväed) — 3 ja „Karo Literaturos Rodyklé“ (Sõjakirjanduse näitaja) — 6 numbert.

Ohvitseride keeltetundmine. Andmete järele valdavad Leedu ohvitseridest võõraid keeli: Vene — 93,3%; Poola (kohalik keel) — 60,8%; Saksa — 54,1%; Prantsuse — 20,3%; Läti — 13,0%; Tšehi — 4,7%; Inglise — 3,3%; Väike-Vene — 1,4%; Valge-Vene (kohalik keel) — 0,7%; Esperanto — 0,5%; Juudi (kohalik keel), Rootsi, Rumeenia, Bulgaaria ja Serbia — 0,3%; Eesti, Soome, Itaalia, ja Türgi — 0,2%; Armeenia, Gruusia, Kirgiisi — 0,1%; Venekeelt valdavad: sõjakoolides, ringkonna staapides, komandantuurides ja sõjaväe-tervishoiu asutustes teenivatest 100%, jalgväes — 84,8% ja distsiplinaar-pataljonis — 73,3%.

1922 a. kutse noorsõdurite kirjaoskus.

L i i k.	Protsentides.							
	Leedu-lased.	Poolakad.	Valge-venelased.	Lätlased.	Sakslased.	Juudid.	Venelased.	Teised rahvused.
Täitsa kirjaoskamatud . .	27,40	41,42	50,00	20,00	18,28	41,42	15,24	33,33
Vähe kirjaoskajad . . .	12,79	14,92	18,18	10,00	10,95	14,92	12,38	50,00
Kirjaoskajad, kuid mitte koolis käinud . .	31,22	19,03	18,18	36,67	28,47	19,03	28,25	16,67
Käisid algkoolis ehk lõpetasid selle kooli . .	23,11	16,42	13,64	33,33	33,57	16,42	35,56	0,00
Kõrgema, kui algkooli haridusega . . .	5,48	8,21	0,00	0,00	8,76	8,21	8,57	0,00

A. R.

Ikka vormist.

„Sõduris“ Nr. 43 avaldas K. Kirschbaum artikli „Vormist“, kus kaunis lopsakalt omi mõtteid avaldab. Toome mõned väljavõtted sellest artiklist ning vaatame, mida K. ise vormi alal näha tahab. K. kirjutab: „tervitan vormi küsimuse arutamisele võtmist „Sõduri“ veergudel. Siin peavad löödud saama viimased lahingud“...

Jä K. algab otsekohe pealetungi, eestkätt suurtükiväele peale langedes. Vormi komisjonis olla selgeks tehtud, et punane kant polla sugugi traditsiooniline suurtükiväele, aga mis sa teed nende meestega! K. kirjutab: „Ometigi esinesid suurtükiväe esitajad oma lapsiku argumendiga ikka ja jälle, kuni nad Sõjanõukogus, komisjoni otsuse kiuste, oma tahtmise läbi murdsid.“ Nõnda siis tekkis see punane kant, mis K—le rahu ei anna. Järgmise paugu saab lennuvägi, sest K. kirjutab: „Lennuvägi vedas vägipulka samuti oma erivormi eest ja nõudis sinist värvi, sest see olla nende kaitsevärvi — taevas olla sinine. Argument on sedavõrd lapsik, et jätan ta arvustamata“. Täname, vast oleks K. võinud siiski arvustada. Imelik, et pea kõik argumendid K—le lapsikud on. Noh, olgu peale vaatame, mida siis K. vormi alal ise soovib. Usume, et K. lapsikuid argumente esile ei too. Tema kirjutab: „...siis oleks praktiliselt kõige otstarbekohasem viltkaabu panaama vormi... on kerge... on soliidne ja rahvusmaitse kohane.“ Asi selle kaabuga, mida K. ihaldab, pole veel väga hull, kuid kuuleme, mida K. edasi kirjutab: „Värvi kohta (ülirikond) oleks mul ka ettepanek... Kas võiks keegi mõne mõistliku argumendi ette tuua lapilise, kirju (trükitud) rivivormi vastu? Ta on sedavõrd praktiline, et võite isegi lappidest kokku õmmelda, aga põlveotsi ja küünarnukke lappida kas või viimse päevani. Naised meil käivad peajasjalikult kirjudes...“ Kuulge, kas see pole kena vormi värv, mida K. soovib? Kirju nagu persia vaip, ja milline igatahes „mitte lapsik“ argument — naised käivad peajasjalikult kirjudes!... Issand, niisugune vorm: kirju ning lapiline ja lapitud kah veel! Tahaks küll näha, kes selle klouni ülirikonna omale selga paneks?

Mina ütlen oma arvamise vormiküsimuse kohta: lahinguid võib lüüa sellel alal lõpmatuseni suusõnal ja kirjalikult, tulemust see aga ei otsusta, sest igalühel on oma maitse ja soovid. Kuulake

kord järele, mida ütlesid väeosad, kui hiljuti järele küsiti arvamisi vormi muutmise kohta — soovid on veel kirjumad kui K. poolt soovitatud kirju-lapiline-siiruviruline ülirikond ühes kaabuga. No kuidas saab siin igapäev tahtmist täita? On kindel, et missuguse vormi meie ka ei teeks, ikka leidub neid, kes pole rahuldud. Sellepärast tuleks

Vabariigi ohvitser tänaval K. poolt soojalt soovitatud uues siiru-virulises „mundris“.

vormiküsimuses talitada radikaalselt ja nimelt: võtku keegi diktaatori õigus enda kätte, vaadaku mida siis õieti tahetakse, kaalugu, mis otstarbekohane ja — otsustagu: vorm on niisugune! Ühtlasi olgu nurisemist lõpp. Ja teha tuleks seda õige ruttu, — saabub ju varsti uue varustuse andmise aeg ja sõjavägi peaks juba kord ühtemoodi riietuma. Kuidas K. Kirschbaum'i poolt ette pandud lipilapiline uus munder umbes välja näeks, seda katsub kujutada ülemine sulejoonistus. A. Steinberg.

Sõjaväelised teated välisriikidest.

Läti.

Läti sõjalaeva „Virsaitis“ e“ külas-kaigu kohta Eestisse toob „Latv. Kareivis“ pikema kirjatüki, kus ta muu seas ütleb: „Eestis võeti meie merimehi vastu mitte ainult kui lätlasi, vaid kui ligemaid sõpru. Külaskäik kinnitas haruldast südamlikkust meie vahekorras eestlastega. Jutuajamistel oli

kuulda rõõmu ja rahulolemist sõjalise liidu loomise üle ja sooviavaldusi mõlema sõbraliku riigi sõjavägede ühtlase ettevalmistamise kohta. Meie meriväelased said väga lahke vastuvõtte osaliseks. Neid tutvustati kõigea, mis tähelepanuvääriline: sõjalaevadega, lennukitega, aerodroomiga, hüdroaviatsiooniga, arsenaliga, sadama töökodadega, laevatehastega jne. Eesti pealinn väärib tähelepanu oma haruldase puhtusega.

Läti meriväelased on külaskäiguga väga rahul. Oleme tuntavalt lähinenud Eesti laevastikuga ja sõjaväega. Praegu, kus nii ühelt kui ka teiselt poolt ametlikud viisidid tehtud, võib loota, et Eesti-Läti sõjaväelaste omavahelised külaskäigud korduvad ilma ametlise iseloomuta sagedamini ja veel sõbralikumalt.“

Välisriikide poolt annetatud aumärkide kohta Lätis on väljaantud määrus, mille järele neid küll tohib vastu võtta, kuid kanda ainult riigi presidendil. Riigiteenistuses seisvatel isikutel tuleb märki saamisest oma ülemusele teatada, kes kandmiseloa saamiseks vastavad sammud astub.

Leedu.

„Rytas“ teatel on Leedu lenduril leitnant Topkevitchil tema enda konstrueeritud lennukiga Tsheho-Slovakkiasse sõidul, Königsbergi lähedal avarii juhtunud. Lennuk on tublisti vigastatud. Lendur peaseanud vähemate vigastustega.

Inglismaa.

„Times'i“ teatel võeti territoriaal-vägedesse nekrutitena läinud aasta 30-st septembrist kuni 30-da sept. käesoleval aastal s. o. 12 kuu jooksul, 32.116 teenistuskõlbuliku meest. Sellest arvust võeti Põhja sõjaringkonnas — 7.250 meest; Lääne sõjaringkonnas — 6.774 meest; Schoti sõjaringkonnas — 5.138 meest; Lõuna sõjaringkonnas — 4.456 meest; Ida sõjaringkonnas — 4.351 meest ja Londoni ringkonnas — 4.147 meest.

Territoriaal-vägede tugevus on nüüd ilma alalise kaadrita 142.804 meest. Tugevuse poolest seisab esikohal Schoti (Highland) diviis 9.530 ohvitseri ja sõduriga, kuna Welsh'i diviis 9.219 mehega teisel kohal on ja Lääne Lancashire diviis 9.090 mehega kolmandal kohal. Teistest tugevamatest territoriaal-diviisidest oleksid veel: Northumbria diviis — 8873 meest, West Riding diviis — 8826 meest, North Midland diviis — 8780 meest, Lowland diviis — 8686 meest, Ida Lancashire diviis — 8666 meest ja East Anglian diviis — 8488 meest.

Ilmasõja vaherahu mälestamine Inglismaal 11. novembril 1924 a.

Nagu „Times“ teatab, on Inglise kuningas heaks kiitnud ilmasõja vaherahu 6. aastapäeva mälestamise programmi. Mälestuspäeva pühitsetakse 11. nov. 1924.

Selle mälestuspäeva programmi järele marsivad kuningliku mereväe, sõjaväe, õhujõudude ja vabastatud sõdurite esitussalgad hommikul läbi Londoni peatänavate Whitehall'i, langenud sõjaväelaste mälestussamba — Cenotaph'i juure, moodustades selle ümber nelinurga. Vähe aega enne kella 11 jõuab kohale kuningas ja asetab pärja langenud sõdurite auks Cenotaphile. Ka Briti valitsuse, asumaade omavalitsuste, India asumaade ja teiste protektoraatide kuningliku perekonna liigete poolt asetatakse pärjad Cenotaphile.

Parlamendi hoone tornil oleva tunnikella üheteistkümnenda tunni esimese löögiga algab 2 minutiline seisak vaikuses. Kell 11.02 min. puhuvad sõjaväe signalistid „viimast posti“ langenute auks, mille järele kirikulaulu „Oh Jumal meie abi“ kaardiväe brigaadi ühendatud orkestrite saatel lauldakse ja palvetatakse. Selle järele puhuvad signalistid Réveillé't ja sõjaväed marsivad minema.

Ametliste esituste ja üldise publikumi liikumine korraldatakse Cenotaphist mööda minemisel ühes suunas nõnda, et soovijatel mööda minnes võimalik oleks Cenotaphile pärga asetada ja et neil, kes soovivad peale selle veel Westminsteri kloostris kirikus oleva tundmata sõduri haua eest läbiminemisega langenute mälestust austada, — see kergelt võimaldatud oleks.

Kõikidele pannakse südametsooni peale, eriti aga mehaanilise ja teiste liikumisvahendite juhtidele, 2 minutilist seisakut võimalikult pidada. Raud- ja veeteedel liikuvad abinõud seisma ei jää.

Itaalia.

Italia valitsus esitab „Timesi“ teatel parlamendile lähemal ajal uue mobilisatsiooni seaduseelnõu, mille järele valitsusele ülesandeks tehakse rahu ajal ettevalmistada rahvuslist mobilisatsiooni — sõjaväelist kui ka kodanlist. Plaanid olla valmistatud era-organisatsioonide, nagu: põllutöö-, tööstuse- ja rahaasjanduse-organisatsioonide kiireks ümbermuutmiseks tarviduse korral sõjaorganisatsioonideks. On ettenähtud erakorraliste sammude astumine tarviliste tooresinate ja tootlusvarustuse jaotamise suhtes sõjavägedele ja kodanikkudele sõja lahti puhkemise korral. Samuti on ettenähtud avalikkudest asutustest ja era-kontoritest väenteenistusse võetavate ametnikkude ja teenijate asetamise kord nende meestega, kes ei kuulu sõja-teenistus-kohusliste liiki.

Prantsusmaa.

Siirias on Prantsuse vägesid 1924 a. „Annuaire Général“ järele 20.000 meest. Nüüd on nagu „Times“ teatab peaminister M. Herriot teatanud, et Siirias olevaid Prantsuse vägesid 1925 a. 1-sest jaanuarist 14.000 mehe peale vähendatakse. Marokkos olevaid vägesid ei olla võimalik vähendada, sest Hispaania ribal tekkinud olukord on sundinud prantslasi seal ootavale seisukohale asuma. Prantslaste praegune vägede arv Marokkos on 64.500 meest, seal hulgas 20.000 meest Euroopa vägesid. J. A-n.

Marrokko sõda.

„Times“ teadete järele on hispaanlased Marokkos 16. oktoobril s. a. 2 operatsiooni edukalt läbi viinud. Kindral Riquelme'il, Gozal'ist Laraiche piirkonnast edasitungides, läks korda ühendust jalule seada vägedega, kes asusid vaenlase poolt äralõigatud Sok-el-Khamise linnas. Ametlikult teatakse, et Sok-el-Khamise vabastamise juures olnud hispaanlaste kaotused väikesed. Et see operatsioon palju kergem olnud, kui Sheshuani vabastamine, seda toonitavad ka teised allikad.

Teine operatsioon, mis võiduga lõppes, sai teostatud lõuna pool Sheshuani olevas mägestikus, kus moorid Mura-Tahari kantsi eelseisukohad oma alla olid võtnud.

Kindral Castro Girona, kes juhatab väljamaa legionääre ja pärismaalastest moodustatud sõjavägesid Sheshuanis, ronis oma vägedega mägedele ja sundis moorid oma kaevikutest taganema. Vaenlasel on võitluses surma saanud 100 meest. See on juba teine kord, kus hispaanlastel on tulnud attackeerida seda mäge, millel Mura-Tahari kindlus asub.

Sok-el-Khamise linnas oli umbes 4.000 meest Hispaania sõjaväge, peale selle kodanlised elanikud hulga naiste ja lastega. S. A—n.

Ühisriikide sõjaväe esitaja Balti riikides lahkub.

Põhja Ameerika Ühisriikide sõjaväe esitaja Balti riikides kindralstaabi major Henry Mac Lean lahkub oma seniselt kohalt Balti riikides Ühisriikide sõjaministeeriumi korraldusel ja viiakse üle Berliini Ameerika saatkonna juure Ameerika sõjaväe esitajaks. Omale uuele ametikohale asumiseks sõitis ta Riiasst välja 14. novembril.

Üheks Ameerika sõjaväe esitajaks Balti riikidesse on Ameerikast 7. novembril Riiga jõudnud kapten Trevor Swett, kes lähemal ajal ka Tallinna sõidab.

Major Henry MacLean on varemalt teeninud mitmel silmapaistvatel kohtadel, muu seas ka pikemat aega Ühisriikide president Wilsoni isiklise adjutantina.

Omas kirjas, milles ta enda lahkumist meie kaitseministrile teatavaks teeb, ütleb ta muu seas, et kahjetsusega Eestist lahkub, kuid viib lahkudes kaasa suurima vaimustustunde ja parima lugupidamise Eesti kaitseväe kohta.

Oma umbes ühe aastase teenistuse kestvusel, kui sõjaväe esitaja Balti riikides, on ta väga sõbralikku ja suurt vastutulekut ülesnäidanud meie kaitseväe juhtivatele jõududele, abiks olles mitmesugustes kaitseväe korraldustesse puutuvates küsimustes

Meie omalt poolt soovime major Mac Leanile õnne, edu ja head käekäiku tema uuel kohal Saksamaal. J. A.—n.

Ametlikud teated.

Viakse üle teenistuse huvides: Nooremleitnant Karl Lomp, 7. jalgväe rügemendist — Sõjaväe ühendatud õpeasutustesse, arvates 1. oktoobrist s. a.

Arvatakse reservi teenistuse huvides: Sidepataljonist kapten Eduard Johannson, arvates 1. novembrist s. a.

Arvatakse reservi: Sõjaväe staabi-korraldusvalitsusest sõjaaegne ametnik Paul Kiltgas, arvates 15. juunist s. a. Registreerimisele ilmunud proviisor Jüri Lautor, arvates 25. oktoobrist s. a. II. diviisi suurtükiväest nooremleitnant Erich Vilberg, arvates 21. oktoobrist s. a.

Arvatakse reservi koosseisude kitsendamise puhul: Piirivalve valitsusest leitnant Johan Puusepp, arvates 1. oktoobrist s. a. Piirivalve valitsusest sõjaaegne ametnik Richard Matteus, arvates 1. oktoobrist s. a. Tartu maakonna rahvaväe ja kaitsejõudude sõjaväe ametnik August Moks, arvates 16. juunist s. a.

Kustutakse ohvitseride nimekirjast, kui mitte Eesti Vabariigi kodanikud: Reservi kapt. Peeter Konto, reservi kapt. Emil Pokkanen, reservi noorleitnant Ivan Komarov, reservi noorleitnant Vladimir Groste, reservi lipnik Abram Fjunnononj, reservi ohv. aset. Mikko Pelanen, kõik arvates 21. oktoobrist s. a. Reservi lipnik Andrei Kaasonen, arvates 30. oktoobrist s. a.

Kustutakse ametnikkude nimekirjast, kui mitte Eesti Vabariigi kodanik: Reservi sõjaaegne ametnik Mihkel Aleksejev, arvates 21. oktoobr. s. a.

Kustutakse ohvitseride nimekirjast: Reservi kapten Richard Potter, kes 13. aprillil 1924 a. surnud, arvates samast kuupäevast. Reservi lipnik Egon-Nikolai Busch, kes 25. septembril 1924 a. surnud, arvates samast kuupäevast

Kustutakse reservi arvelt, kui mitte kaitseväe kohustuse alla kuuluv: Reservi naisarst Alma Martin, arvates 27. oktoobrist s. a.

Küsimused ja kostused.

Küsimused 32: 1. „Kas on linna- ja alevivalitsustel õigus nõuda sõjaväes teenivatelt ohvitseridelt ja üleajateenijatelt isiku- ja teisi linna makse?

2. „Kas on õigustud üleajateenija saama ühekordset toetusraha poole kuu palga suuruses (mis nüüd väljamaksetakse riigikogus vastuvõetud seadluse põhjal), kui ta on ühest rügemendist ennast lahti võtnud ja teise teenima astunud, ilma et teenistusest tundigi oleks kaduma läinud?

3. „Kui üleajateenija-kaitsevälasele on väeosa piirkonda elamiseks tuba antud ning tema korterirahalt maha arvatud, ehk kui ta maksab riigihoonetes võetava normi järele korteri üüri, —

kas on temal õigus seal igal ajal võõraid vastu võtta?

Kas kuulub sarnane korter (tuba) ülemuse revideerimise alla, või mitte ja missugusel määral ning millal?

4. „Kas võib üleajateenija, kes on perekonnanimene ja elab linnas erakorteris, temale ülemuse poolt määratud kodust aresti (kasarmu aresti) linnas oma korteris ära kanda (nagu on ohvitseridel), või peab ta selle ärakandma kasarmus, kus tal pole voodit ega magamise aset?

Vastused: 1. Omavalitsuse asutustel sõjaväelaste maksustamiseks õigust ei ole.

2. Ei ole. Lepingline vahekorid ei kestnud vahetpidamata.

3. Kui „Väeosa piirkonnas“ asuv maja on kasarmu asendis (na kasarm. polosheni), siis võib väeosa ülem selle kohta kõiki korraldusi ja

piiratusi teha, mis seadus temale kasarmruumide kohta ettenäeb.

4. Kodune arest ja kasarmarest on kaks eri karistusliiki. Esimest käsitatakse ainult ohvitseride kohta.

Kroonika.

— Pühapäeval. 2. novembril, peeti Tallinna hippodroomil esimesi kaitseväe harjutus- ja ratsavõistlusi, mis suurt huvi äratasid. Laiemale publikumile avanes esimest korda võimalus tutvuneda nende kaitseväe aladega.

Auhindu omandasid: Piigiga torkamises: 1. auhinna — hõbeuri — van. allohvitser Vari; 2. auhinna — nahksummadani — noor. allohv. Jansikene; 3. auhind — marmorist kirjutusnõud — vahtmeister Raudjalg.

Ratsavõistlused rahvaväelastele 1.200 meetri peale. Osavõtjaid 6. Võisteldi riigi hobustega rivivormis ja rakmetes.

Esimesena jõudis lõpupunkti „Ulan“, sõitja van. allohvitser Nestra, ajaga 2 min. 57½ sek. Auhind — hõbe paberossitoos.

Teiseks tuli „Juku“, sõitja noor. allohvitser Jansikene. Auhind — lauakell marmorist alusega.

Kolmandaks tuli „Beltsebul“, sõitja van. allohvitser Vari. Auhind — hõbe-käeuur.

Neljandaks tuli „Maksim“, sõitja noor. allohvitser Paulus. Auhind — lauakell.

Ratsavõistlused ohvitseridele, 1.600 meetrit, osavõtjaid 8. Võistlus riigi hobusega, rivivormis, etteandmisega.

Esimesena jõuab lõpupunkti „Barbarian“, sõitja kapten Veiss. Aeg 2 min. 25½ sek. Auhind — hõbedane suhkruutoos.

Teiseks tuli „Brassika“, sõitja kapten Aia. Auhind — hõbedane kirjablokk.

Kolmandaks tuli „Barbarella“, sõitja nooremleitnant Onny. Auhind — lauakell.

Neljandaks tuli „Aviator“, sõitja n.-leitnant Tundeberg. Auhind — lauakell.

Viiendaks tuli „Asta“, sõitja n.-leitn. Bebson. Auhind — hõbe-käeuur.

— 16. nov. avatakse Võnnus mälestussammas Võnnu lahingu mälestuseks. Läti valitsus kutsuda avamispidustusest osa võtma ka Eesti valitsuse ja kaitseväge esitajad.

— 10. nov. algas sõjaringkonnakohtus Tallinnas, „Sõdurite kodu“ ruumides, üleestimaalise kommunistilise salaorganisatsiooni süüteo arutamine, n. n. „149“ protsess, mis arvatavasti mitu nädalat kestab.

— Ööl vastu 5. novembrit katsusid kommunistide palgalised: rõõvmõrtsukas Funk ja lihuniku sell Vinter, müüri läbiraiumise teel vabastada Tallinnas eeluurimise vangimajas kinnipeetavaid kommuniste. Ettevõtte äpardus ja kurjategijad, kes küll politsei võimude peale tule avasid, tabati.

Funk ja Vinter anti sõjavälja kohtu alla sõjaseaduse piirkonnas sõjariistus vastuhakkamise pärast. Kõhus mõistis mõlemad surma mahalaskmise läbi. Otsus saadeti täide. O. K.

Käasukiri Tallinna garnisonile № 258.

4. novembril 1924 a.

(Väljavõte).

Olen tähelepannud, et mõned maaväe kaitseväelased, iseäranis ohvitserid, liig pikke palituid kannavad, mis sugugi ei vasta Vabariigi Valitsuse poolt 28. XII. 1923 a. kinnitatud ja Sõjaministri käsu kirjas Nr. 65, 14. II. 1924 a. avaldatud „maaväe vormiriide kirjeldusele“.

Seda silmaspidades, käsen Tallinna Garnisoni väeosade ja sv. asutuste ülematel selleks vastavad abinõud tarvitusele võtta, et nende käsuallused eelpool tähendatud väärnähtused kõrvaldaksid ja vormi kirjelduses antud normidest kinni peaksid.

Linna komandandil käsen edaspidi sarnastes moonutatud pikkades palitutes käijaid ülesmärkida ja minule ette kanda.

Alus: Sõjaministri käasukiri Nr. 65, 14. II. 1924 a.

J. Unt, kindral-majoor,
Tallinna garnisoni ülem.

Kirjawastused.

R. V. Tallinn. Ei ilmu.

N. R. Tapa. „Raske kuulipildujate taktiline kasutamine“ „Sõdurile“ liiga pikk. Võib ehk edaspidi avaldamist leida kavatsetavas kuu väljaandes.

S. L. Tallinn. „Keemilised mürskid“ „Sõduris“ avaldamiseks pikk. Ilmub võimaluse puhul kuulisas.

G. L. Narva. „Luureteenistus kahurväes positsioonsoja olukorras“ ilmub „Sõduri“ kuu väljaandes.

E. M. Tallinn. „Eesti polkude formeerimise päivilt“ ei ilmu.

A. V. Pärnu. „Maaväe vormi printsiibid“ ei ütle vormi küsimuses midagi uut. Jääb avaldamata.

Vastutav toimetaja: E. Limberg.

„Sõduri“ väljaanne.

Kindralstaabi VI osakonna foto ülevõtteid kaitseväge päevasündmustest

on saada „Sõduri“ toimetuses

— Tallinnas, Pagari tän. № 1. —